

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन

GOVERNMENT OF MAHARASHTRA

महाराष्ट्र राज्याचे मध्यम मुदतीचे राजकोषीय धोरण,
राजकोषीय धोरणाच्या व्युहरचनेचे विवरणपत्र आणि प्रकटीकरणे

२०२०-२०२१

**MEDIUM TERM FISCAL POLICY,
FISCAL POLICY STRATEGY STATEMENT
AND
DISCLOSURES FOR MAHARASHTRA
2020-2021**

वित्त विभाग

FINANCE DEPARTMENT

2020

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	तपशील	पृष्ठ क्रमांक
१	अनुपालन विषयक निवेदन	(तीन)
२	नमुना क-१ - मध्यम मुदतीच्या राजकोषीय धोरणाचे विवरणपत्र	१
३	नमुना क-२ - राजकोषीय धोरणाच्या व्युहरचनेचे विवरणपत्र	८
४	प्रकटीकरणे	१३

अनुपालनविषयक निवेदन

महाराष्ट्र राजकोषीय उत्तरदायित्व व अर्थसंकल्पीय व्यवस्थापन अधिनियम, २००५ (सन २००५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र. १६) च्या कलम ३ नुसार राज्य शासनाने राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहासमोर, प्रत्येक आर्थिक वर्षी, राजकोषीय धोरणाची खालील नमूद दोन विवरणपत्रे सादर करणे आवश्यक आहे:-

- मध्यम मुदतीचे राजकोषीय धोरण विवरणपत्र.
- राजकोषीय धोरणाच्या व्युहरचनेचे विवरणपत्र.

या आवश्यकतेनुसार, वरील विवरणपत्रे राज्य विधानमंडळासमोर सादर करण्यात येत आहेत.

राज्य शासनाच्या राजकोषीय घडामोडींमध्ये अधिकाधिक पारदर्शकतेची शाश्वती देण्यासाठी याबाबतची प्रकटीकरणे लोकहितास्तव सभागृहाच्या पटलावर ठेवण्यात येत आहेत.

अजित पवार
उप मुख्यमंत्री, वित्त

दिनांक: ०६.०३.२०२०

नमुना क-१

मध्यम मुदतीचे राजकोषीय धोरण विवरणपत्र

(नियम ६ पहा)

क. राजकोषीय निर्देशक - राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार आवर्ती लक्ष्ये-

महाराष्ट्र राजकोषीय उत्तरदायित्व व अर्थसंकल्पीय व्यवस्थापन नियम, २००६ (२००८ च्या सुधारणेसह) च्या नियम ६ अन्वये राजकोषीय व्यवस्थापनासाठीची तीन वर्षांची आवर्ती लक्ष्ये प्रत्येक वित्तीय वर्षात राज्य शासनाने विधिमंडळापुढे मांडणे आवश्यक आहे. लक्ष्ये ठरविताना अर्थव्यवस्थेतील विचलनाच्या अनुषंगाने करावयाची राजकोषीय उपाययोजना लक्षात घेण्यात आलेली आहे.

मागील तीन वर्षांसाठीचे महत्वाचे राजकोषीय निर्देशक, सन २०२०-२१ ची अर्थसंकल्पीय आकडेवारी तसेच आगामी दोन वर्षांसाठीची आवर्ती लक्ष्ये खालील विवरणपत्रात दर्शविली आहेत :-

बाब	प्रत्यक्ष खर्चावर आधारित	अर्थसंकल्पीय अंदाज (अ.अं.)	सुधारित अंदाज (सु.अं.)	अर्थसंकल्पीय अंदाज (अ.अं.)	पुढील २ वर्षांसाठीची लक्ष्ये/उद्दिष्टे	
	२०१८-१९	२०१९-२०	२०१९-२०	२०२०-२१	२०२१-२२	२०२२-२३
१	३	४	५	६	७	८
१. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार महसूली अधिक्य (+)/ तूट(-)	०.४५	-०.६८	-१.०९	-०.२९	-०.३०	-०.३५
२. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार राजकोषीय तूट	-०.८७	२.०७	-२.७३	-१.६९	-१.५८	-१.४०
३. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार कर महसूल	८.७२	८.६४	८.१९	८.४७	८.६०	९.००
४. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार एकूण संचित ऋण	१५.४६	१५.८३	१६.१२	१६.१५	१६.५५	१६.५५
५. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार एकूण आकस्मिक दायित्वे	०.२९	०.३१	०.७६	०.८६	०.९८	१.०७
६. महसूली जमेच्या टक्केवारीनुसार आकस्मिक दायित्वे	२.७०	३.६५	७.००	८.००	८.५०	९.००
७. महसूली जमेच्या टक्केवारीनुसार व्याज प्रदान	१२.२	११.२	११.००	१०.२०	११.५०	१२.००

टीप : i) राज्य स्थूल उत्पन्न हे सन २०११-१२ पासूनच्या नवीन मालिकेनुसार चालू किंमतीवर आधारित आहे.

ii) एकूण अदत्त दायित्वांमध्ये स्थिर विनिमय दराने बाह्य सहाय्यित प्रकल्प कर्ज अंतर्भूत आहे; प्रक्षेपणासाठी स्थिर विनिमय दर ग्राह्य धरण्यात आला आहे.

ख (i) : राजकोषीय निर्देशकांची आधारभूत गृहितके-

१. स्थूल राज्य उत्पन्न वृद्धी

सन २०२०-२१ मध्ये वार्षिक स्थूल राज्य उत्पन्न इतके रु. ३२,२४,०१३ कोटी रुपये अपेक्षित असून सन २०१९-२० च्या तुलनेत १२ % यामध्ये वाढ दिसून येते.

२. महसूली जमा

(क) कर महसूल : सन २०१९-२० साठी कर महसूलाचे रु. २,३५,७५३.९३ कोटीचे सुधारीत अंदाज आहे. कर महसूल सन २०१९-२० च्या तुलनेत १५.८८ % वाढ गृहीत धरून सन २०२०-२१ करीता कर महसूल रु.२,७३,१८०.७० कोटी इतका अर्थसंकल्पीय अंदाज निश्चित केले आहेत. कर महसूलामध्ये राज्याचा स्वतःचा कर तसेच केंद्र शासनाकडून केंद्रीय निव्वळ करातील राज्य हिस्सा अंतर्भूत आहे.

(ख) एकूण महसूलातील स्वतःच्या कर महसूलाचा हिस्सा - राज्यात स्वतःच्या कर महसूलामध्ये राज्य वस्तु व सेवा कर(एकात्मिक वस्तु व सेवा करासह), राज्य मुल्यवर्धित कर, मुद्रांक व नोंदणी शुल्क, राज्य उत्पादन शुल्क, वीजेवरील कर, वाहनावरील कर, जमीन महसूल, व्यवसाय कर, विक्रेय वस्तु व सेवा यावरील कर, माल व उतारुवरील कर, इतर कर व शुल्क या अंतर्गत कर महसूल जमा केला जातो. स्वतःच्या कर महसूलाचे सन २०१९-२० साठी कर महसूलाचे रु.१,९९,५३४.२९ कोटीचे सुधारीत अंदाज आहे. सन २०१९-२० च्या तुलनेत १२.८०% वाढ गृहीत धरण्यात आली असून सन २०२०-२१ करीता कर महसूल रु.२,२५,०७१.२१ कोटी इतका अर्थसंकल्पीय अंदाज निश्चित केले आहेत.

(ग) करेतर महसूल :

करेतर महसूलात व्याजाच्या रकमा, दंड, शुल्क, सेवा शुल्क, लाभांश, नफा, स्वामित्वधन जमा रकमा इ. द्वारे मिळणाऱ्या महसूलाचा समावेश आहे. सन २०१९-२० साठी करेतर महसूलाचे रु.१६,८५०.५५ कोटीचे सुधारीत अंदाज असून सन २०२०-२१ करीता करेतर महसूल रु.२०,५०६.१६ कोटी इतका अपेक्षित अर्थसंकल्पीय अंदाज निश्चित केले आहेत

(घ) केंद्रीय करातील राज्य हिस्सा - १४ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार सन २०१५-१६ ते २०१९-२० या कालावधीमध्ये राज्यांकरीता केंद्र शासनाकडून केंद्रीय निव्वळ करातील ४२% हिस्सा देण्याचे निश्चित केले होते व त्यापैकी महाराष्ट्र राज्यास वाटणी योग्य करातून(सेवा कर वगळून) ५.५२१% देण्याचे व सेवा करापैकी ५.६७४ % टक्के देण्याचे ठरले आहे.

निव्वळ केंद्रीय करापैकी महाराष्ट्र राज्यास मिळणाऱ्या हिस्श्याच्या रकमेसाठी केंद्र शासनाच्या सन २०१९-२० सुधारीत अंदाजानुसार केंद्रीय करातील रु. ३९,४६९.७९ कोटी इतकी निश्चित केली व त्यातून, केंद्रीय कराची सन २०१८-१९ ची प्रत्यक्ष जमा रक्कम ही सन २०१८-१९ च्या सुधारीत अंदाजापेक्षा कमी असल्याने केंद्र शासनाने सदर फरकाची रक्कम रु. ३,२५०.१५ कोटी वजाती करून निव्वळ सुधारीत अंदाज रु.३६,२१९.६४ कोटी इतके निश्चित करण्यात आले आहेत.

१५व्या केंद्रीय वित्त आयोगाचा अहवाल संसदेमध्ये १ फेब्रुवारी २०२० मध्ये सादर करण्यात आला आहे. १५ व्या केंद्रीय वित्त आयोगाने केंद्रीय करातील हिस्सा पूर्वीच्या वित्त आयोगाने शिफारशीत केलेल्या ४२% पेक्षा १% कमी करून ४१ % टक्के करण्याची शिफारस केली आहे. आयोगाच्या शिफारशीनुसार सदर १% अनुदान नव्याने स्थापन झालेल्या जम्मू व काश्मीर व लडाख या केंद्र शासित प्रदेशांसाठी देण्यात येणार आहेत. तसेच १५व्या वित्त आयोगाने प्रत्येक राज्यास देण्यात येणाऱ्या अनुदान वाटपाचे निकष सुधारीत केले आहेत. त्यानुसार ४१% हिश्यातील महाराष्ट्र राज्याचा हिस्सा ६.५ % इतका आहे. त्याप्रमाणे केंद्र शासनाचे महाराष्ट्र राज्याच्या हिश्याचे सन २०२०-२१ चे अर्थसंकल्पीय अंदाज रु. ४८,१०९.४९ कोटी इतके निश्चित केले आहेत.

उपरोक्त परिस्थितीनुसार राज्याच्या अर्थसंकल्पात केंद्रीय निव्वळ करातील राज्य हिश्याचे सन २०१९-२० च्या सुधारीत अंदाज रु. ३६,२१९.६४ कोटी इतके ठेवले असून २०२०-२१ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजाची रक्कम रु. ४८,१०९.४९ कोटी इतकी निश्चित केली आहे. केंद्रीय करातील महाराष्ट्राच्या हिश्यामध्ये सन २०१९-२० च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजाच्या तुलनेत सन २०२०-२१ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजामध्ये, आंतर राज्य वाटपात वाढ झाल्याने (horizontal devolution) ८ % वाढ अपेक्षित आहे.

ड. केंद्र शासनाकडून देण्यात येणारे सहायक अनुदान - यामध्ये केंद्र शासनाकडून केंद्रीय योजना, केंद्र पुरस्कृत योजना, केंद्रीय वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार अनुदाने, राज्यांना इतर अनुदाने याचा समावेश आहे

यामधील केंद्र शासनाकडून १५ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार सन २०२०-२१ या काळात पुढीलप्रमाणे निधी अपेक्षित आहे -

ग्रामीण स्थानिक स्वराज्य संस्था व नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था यांना अनुक्रमे रु.५८२७ कोटी व रु. २,८०६ कोटी निधी आहे तसेच राज्य आपत्ती जोखीम व्यवस्थापन निधी अंतर्गत ७५:२५ या प्रमाणानुसार ७५ टक्के केंद्र हिस्सा म्हणून रु. ३,२२२ कोटी निधी इतके निश्चित केले आहेत. म्हणून एकूण रु.११,८५५ कोटी निधी केंद्र शासनाकडून अपेक्षित आहे.

सदर रकमा अंतर्भूत करून सहायक अनुदानाचे सन २०१९-२० साठी रु. ५७,२७६.०८ कोटी इतक्या रकमेचे सुधारीत अंदाज असून सन २०२०-२१ करीता रु.५३,७७०.०३कोटी इतके अर्थसंकल्पीय अंदाज निश्चित केले आहेत.

३. भांडवली जमा

सन २०१९-२० साठी भांडवली जमेचे रु.१,०६,६४७.३२ कोटीचे सुधारीत अंदाज असून सन २०२०-२१ करीता रु.८६,७३०.४० कोटी इतके अर्थसंकल्पीय अंदाज निश्चित केले आहेत

४. महसूली खर्च

सन २०१९-२० साठी महसूली खर्चाचे सुधारीत अंदाज रु.३,४१,३२३.८८कोटी इतके आहेत. सन २०२०-२१ साठी महसूली खर्चाचे अर्थसंकल्पीय अंदाज रु.३,५६,९६७.६०कोटी इतके निश्चित केले असून त्यापैकी बांधील महसूली खर्चाचा तपशील पुढीलप्रमाणे आहे -

(रुपये कोटीत)

	वेतन	निवृत्तीवेतन	व्याजप्रदाने
सन २०१९-२० (सु.अं.)	१,०७,७५२	३५,९४७	३४,१७३
सन २०२०-२१ (अ.अं.)	१,१७,४७३	३८,४६७	३५,५३१

५. भांडवली खर्च

भांडवली खर्च: भांडवली खर्चाचा मोठा भाग हा मुख्यत्वे रस्ते व पूल व पाटबंधारे कामासाठी आहे. भांडवली खर्चाकरीता सन २०१९-२० करीता रु.४९,४६२.९९ कोटीचे सुधारीत अंदाज असून सन २०२०-२१ करीता रु.४७,४१६.९२ कोटीचे अर्थसंकल्पीय अंदाज निश्चित केले आहेत.

ग : पुढील मुद्द्यांच्या संदर्भात आर्थिक स्थैर्याचे मुल्यांकन -

(एक) सर्वसाधारणपणे जमा रकमा व खर्च यामधील आणि विशेषतः महसूली जमा रकमा व महसूली खर्च यामधील ताळेबंद :

- (१) सन २०२०-२१ मध्ये एकूण महसूली जमा रु.३,४७,४५६.८९ कोटी इतकी अपेक्षित धरली असून त्यामध्ये राज्याचा स्वतःचा कर महसूल रु. २,२५,०७१.२१ कोटी जो स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ६.९८ % आहे. सन २०२०-२१ मध्ये केंद्र शासनाचा राज्य हिस्सा रु.४८,१०९.४९ कोटी इतका आहे जो स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या १.४९ % आहे.
- (२) काही विभागांच्या करेतर महसुलाद्वारे मिळणाऱ्या शुल्क, फी यांच्या दरात सुधारणा करण्याचे अपेक्षित असल्याने करेतर महसूल सन २०२०-२१ मध्ये रु. ७४,२७६.१९ कोटी इतका अपेक्षित आहे. सन २०२०-२१ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजानुसार राज्याच्या स्वतःच्या कर महसुलाच्या तुलनेत करेतर महसुलाचे प्रमाण स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या साधारणतः २.३०% इतके आहे.
- (३) मुद्रांक व नोंदणी शुल्काच्या, राज्य उत्पादन शुल्काच्या महसुलात सन २०१६-१७ वगळता मागील ५ वर्षांपासून सकारात्मक कल आहे. सन २०२०-२१ अ.अ. मध्ये सन २०१९-२० च्या सुधारीत अंदाजाच्या तुलनेत मुद्रांक व नोंदणी शुल्कामध्ये रु.५०० कोटी ने वाढ व राज्य उत्पादन शुल्कामध्ये रु.१२४७.७५ कोटी म्हणजेच ६.९ % वाढ अपेक्षित आहे.
- (४) राज्यात वस्तु व सेवा कर जुलै २०१७ पासून लागू करण्यात आला आहे. वस्तु व सेवा कर परिषदेने काही वस्तु व सेवांवरील वस्तु व सेवा कराचे दर कमी केले असले तरीही अर्थव्यवस्थेत वाढ अपेक्षित असल्याने सन २०२०-२१ मध्ये वस्तु व सेवा कराच्या महसुलात वाढ अपेक्षित आहे.
- (५) राज्याने राज्य वेतन सुधारणा समितीने सातव्या वेतन आयोगाच्या शिफारशीच्या आधारे केलेल्या शिफारशी स्वीकृत केल्या असून राज्य शासकीय कर्मचारी व अनुदानित संस्थेतील कर्मचारी यांना सुधारीत वेतनश्रेणी लागू केल्याचे व निवृत्तीवेतनादी लाभाच्या रकमेत वाढ केल्याचे आदेश दि १.१.२०१९ रोजी निर्गमित केले आहेत. तसेच सदर समितीच्या शिफारशीनुसार दि.१.१.२०१९ च्या शासन निर्णयाअन्वये तीन लाभांची सुधारीत सेवाअंतर्गत आश्वासित प्रगती योजना राज्य सरकारी

कर्मचारी व अनुदानित संस्थेतील कर्मचारी यांना लागू केली आहे. या निर्णयांमुळे शासनाच्या तिजोरीवर सन २०१९-२० या वित्तीय वर्षी अधिकच्या खर्चाचा भार आला आहे तसेच पुढील कालावधीतही येणार आहे.

- (६) जुलै- ऑगस्ट २०१९ मध्ये अतिवृष्टीमुळे आलेल्या पुरामुळे तसेच नोव्हेंबर २०१९ मधील अवकाळी पावसामुळे राज्याच्या कृषि आधारित अर्थव्यवस्थेवर विपरीत परिणाम झाला आहे.
- (७) राज्यास महसुली अधिक्य करण्याचे उद्दीष्ट असले तरीही कर्जमुक्ती योजना व नैसर्गिक आपत्तीसाठी केलेले अर्थसहाय व सातव्या वेतन आयोगाच्या धर्तीवर झालेली वेतन व निवृत्तीवेतनादी लाभात वाढ या बाबींसाठी मोठ्या प्रमाणात खर्च झाला आहे.
- (८) महसुली जमेत वाढ होण्याकरीता माहिती तंत्रज्ञानाचा/ डाटा विश्लेषणाचा प्रभावीपणे वापर करून कर संस्थेत आधुनिकीकरण करण्याचे नियोजित आहे.
- (९) शासकीय कार्यालये तसेच शासन अनुदानित संस्था यांना 'सेवार्थ' तसेच 'कस्टमाइझ्ड सेवार्थ' प्रणाली लागू केल्यामुळे पदांची पुनरुक्ती होण्याचे प्रमाण कमी झाले आहे व मंजूर पदसंख्या नियंत्रणात आली आहे.
- (१०) संसाधने मर्यादीत असल्याने विकास कार्यक्रम राबविण्यासाठी महसुली खर्चावर नियंत्रण ठेवणे आवश्यक राहिल.
- (११) राज्याचा निधी व केंद्र शासनाकडून सहायक अनुदानाद्वारे प्राप्त निधीवरील खर्चाचे काटेकोरपणे संनियंत्रण करण्यासाठी यंत्रणा विकसित करणे आवश्यक राहिल.
- (१२) खुल्या बाजारातील जास्त दराच्या कर्जाबाबत पुनर्खरेदी प्रक्रीयेचा अवलंब करण्यात येत असून यामुळे व्याज प्रदानाचे महसुली जमेशी प्रमाण कमी होण्यास सहाय होणार आहे.
- (दोन) बाजारातून घेतलेल्या कर्जाळू रकमा व भांडवली जमा रकमा यांचा उत्पादक मत्ता निर्माण करण्यासाठी वापर करणे.
- शासनाने पायाभूत सुविधांकरीता प्राधान्य देण्यात आले आहे. त्यातील महत्वाच्या कामांचा उल्लेख पुढीलप्रमाणे आहे-
- (१) केंद्र शासनाकडून प्रधानमंत्री कृषि सिंचाई योजनेच्या माध्यमातून वेगवर्धित सिंचन लाभ कार्यक्रमांतर्गत राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांना कर्ज/ अर्थसहाय्य प्राप्त होत आहे. वेगवर्धित सिंचन लाभ योजनेतील

राज्यातील २६ सिंचन प्रकल्प प्राथम्याने पूर्ण करण्यासाठी राज्य हिश्याकरीता प्रकल्पाच्या वाढीव किंमतीच्या अनुषंगाने रु.१८६२१.५८ कोटी इतके कर्ज दीर्घ मुदत सिंचन निधी (Long Term Irrigation Fund) अंतर्गत नाबार्डकडून घेण्यात येत आहे. यापैकी ९ प्रकल्प पूर्ण झाले असून याद्वारे २,०७,३६७ हेक्टर सिंचन क्षमता निर्माण झाली आहे. याशिवाय बळीराजा जलसंजीवन योजनेंतर्गत ९१ सिंचन प्रकल्पांकरीता नाबार्डच्या माध्यमातून रु. १०,२३८.७० कोटी इतके कर्ज उभारण्यात येणार आहे. सदर ९१ प्रकल्पांपैकी १८ प्रकल्प पूर्ण झाले असून त्याद्वारे ४९,३९१ हेक्टर सिंचन क्षमता निर्माण झाली आहे.

- (२) राज्यातील विविध शहरात गुणवत्तापूर्ण पायाभूत सुविधांचा विकास करणे हे महत्वाचे उद्दीष्ट आहे. राज्यात मेट्रोचे जाळे, नवी मुंबईला जोडणारी ट्रान्स हार्बर लिंक अशा विविध पायाभूत सुविधांचे प्रकल्पाचे काम हाती घेतले आहेत. याचा राज्याच्या अर्थव्यवस्थेवर सकारात्मक परिणाम होऊन रोजगार निर्मितीपण शक्य होईल.
- (३) ग्रामीण पायाभूत सुविधा निधी (RIDF) च्या माध्यमातून नाबार्डकडून ग्रामीण पायाभूत विकास कामासाठी (सिंचन प्रकल्प, रस्ते व पूल, जेव्ही इ.) रु. २००० कोटी एवढे कर्ज घेण्यास शासनाने मान्यता दिली आहे.
- (४) मुंबई -नागपूर हिंदुहृदय सम्राट बाळासाहेब ठाकरे महाराष्ट्र समृद्धी महामार्ग बांधण्याचा महत्वाकांक्षी प्रकल्प शासनाने हाती घेतला आहे.

नमुना क-२

राजकोषीय धोरणाच्या व्यूहरचनेचे विवरणपत्र

(नियम ७ पहा)

१. राज्याच्या अर्थव्यवस्थेचा दृष्टीकोन व राजकोषीय धोरणाचा एकंदर आढावा :

- (१) महसूल वाढीचा उच्च दर आणि मानवी साधनसंपत्ती विकास व पायाभूत सुविधांचा विकास यामध्ये सार्वजनिक निधीचा सुयोग्य वापर करून आर्थिक विकास करणे हे आमचे उद्दीष्ट आहे. शाश्वत विकासाची उद्दीष्टे पूर्ण होण्यासाठी प्राधान्य देण्यात येत आहे.
- (२) मागील काही वर्षात राज्यातील विविध भागात झालेल्या दुष्काळसदृश्य परिस्थिती व राज्याच्या काही भागात अवेळी पाऊस झाल्यामुळे शेतकऱ्यांचे नुकसान झाले आहे. जुलै -ऑगस्ट २०१९ मध्ये कोकण, पुणे व नाशिक या महसुली भागात अतिवृष्टीमुळे पूर आल्याने तसेच माहे ऑक्टोबर -नोव्हेंबर २०१९ मध्ये क्यार व महा चक्रीवादळामुळे आलेल्या अवकाळी पावसाने मनुष्य, पशु, मालमत्ता, पिकांची हानी मोठ्या प्रमाणात झाली. शासनाकडून बाधित जनतेला अर्थसहाय करण्यात आले आहे. तसेच थकबाकीदार शेतकऱ्यांच्या कर्जमाफीसाठी पुढील योजना राबविण्यात येत आहेत -
- अ) महात्मा जोतीराव फुले शेतकरी कर्जमुक्त योजना २०१९
- ब) जुलै -ऑगस्ट २०१९ च्या पूर परिस्थिती बाधित शेतकऱ्यांना कर्जमाफी योजना
- क) छत्रपती शिवाजी महाराज सन्मान योजना २०१७

उपरोक्त निर्णयाच्या अंमलबजावणीसाठी राज्याच्या राजकोषावर मोठा वित्तीय ताण पडला आहे.

- (३) राज्य शासनाच्या समतोल विकास घडण्यासाठी उद्योग धोरण २०१९ केले असून महाराष्ट्र हे शाश्वत विकासास चालना देणारे जागतिक गुंतवणूक, उत्पादन व तांत्रिक केंद्र करण्याचे उद्दीष्ट आहे त्यासाठी सुक्ष्म, लघु व मध्यम उद्योगांना, नवीन उद्योग घटकांना, सवलती देऊन उदयोगास पोषक वातावरण निर्माण करणे, त्याद्वारे राज्याकडे गुंतवणुकदार आकर्षित होऊन राज्याची अर्थव्यवस्था बळकट होणास सहाय होणार आहे.
- (४) अपारंपारीक उर्जा विशेषत सौर उर्जा निर्मिती व वापरास प्राधान्य दिले जाणार आहे त्यामुळे वीजेसाठी दिल्या जाणाऱ्या अर्थसहायामध्ये बचत होणे अपेक्षित राहिल.

(५) Debt Management Office मुळे राज्यावरील संचित कर्जाचा भार व त्यावर द्याव्या लागणाऱ्या व्याजाचा दर नियंत्रित ठेवण्यास यश येत आहे.

ख. आगामी वित्तीय वर्षाचे राजकोषीय धोरण व व्युहरचनात्मक प्राधान्यक्रम धोरण -

(१) कर विषयक धोरण-

राजकोषीय सुधारणा या आर्थिकदृष्ट्या सबलीकरण झाले तरच शक्य होणार आहे. त्यासाठी अर्थसंकल्पात महसुलाची वाढ करणे, त्याची व्याप्ती वाढविणे आवश्यक आहे. कर व करेतर महसूल जमा करण्याची कार्यपद्धत अधिक मजबूत करणे, महसूल वाढीसाठी कर पद्धतीत सुधारणा करणे, कर सुविधेत तरलता आणणे, कर तर्कसंगत करणे अशी राज्याची व्युहरचना आहे. यासाठी पुढील उपाययोजना करणे आवश्यक असणार आहे-

१.१. सर्व कर करेतर महसूल शासकीय महसूल लेखांकन प्रणालीवर (Government Receipt Accounting System) जमा करणे, ज्यामुळे महसुली जमेची माहिती तत्क्षणी प्राप्त होईल.

१.२. थकीत महसुलाची वसुली करणे याकडे लक्ष केंद्रीत करणे व महसुलाची गळती रोखणे

(२) खर्च विषयक धोरण -

महाराष्ट्र हे कल्याणकारी राज्य आहे. त्यामुळे सामाजिक गरजांमध्ये वाढ होत असल्याने त्यामुळे वाढणारा खर्च करण्यास बांधिल आहे. विकास कार्यक्रमांमुळे अपेक्षित फळ मिळेल जेव्हा त्याची अंमलबजावणी प्रभावी व सक्षमरित्या होईल. त्याअनुषंगाने सदर खर्चाच्या संनियंत्रणासाठी पुढीलप्रमाणे उपाययोजना करण्यात येत आहे.-

२.१. शासनाचा निधी स्वीय प्रपंजी लेखे/बँक खाते यामध्ये पडून राहतो. अशा स्वीय प्रपंजी लेखे/बँक खाते यामध्ये असलेल्या निधीचा आढावा घेऊन बँकामध्ये दीर्घकाळ अखर्चित असलेला निधी व त्यावरील व्याज तसेच स्वीय प्रपंजी लेख्यांमध्ये दीर्घकाळ अखर्चित असलेला निधी, ज्या उद्देश्यासाठी उपलब्ध करून दिला आहे त्याच उद्देशासाठी तातडीने वापरला जाईल, किंवा अखर्चित रहिल्यास शासनास परत केला जाईल याकडे लक्ष देणे.

- २.२. केंद्र शासनाकडून पुढील हप्ता मिळण्यासाठी प्राप्त निधीबाबत उपयोगिता प्रमाणपत्र केंद्र शासनास वेळेत सादर होईल याकडे लक्ष देणे.
- २.३. शासनाच्या विविध योजनांद्वारे लाभार्थ्यांना दिला जाणारा लाभ आधारशी संलग्न करून लाभार्थ्यांच्या खात्यांवर लाभाचे थेट हस्तांतरण करणे.
- २.४. राज्य शासनामार्फत चालू असलेले पायाभूत सुविधा प्रकल्प वेळेत पूर्ण होण्यासाठी दक्षता घेण्यात येत आहे ज्यामुळे त्या प्रकल्पाच्या किंमतीत वाढ होणार नाही व त्यावर होणारा अनावश्यक खर्च कमी करता येईल.
- २.५. केंद्र पुरस्कृत योजनाच्या निधी प्राप्त झाल्याबाबत तत्क्षणी माहिती मिळण्यासाठी Public Financial Management System चा वापर करण्यात येत आहे तसेच ती BEAMS ला जोडली असल्याने केंद्र शासनाला सदर योजनेला झालेल्या खर्चाची माहिती प्राप्त होत आहे.
- २.६. कमी उत्पादीत योजनांचा निधी जनतेचे जीवनमान उंचावेल अशा सामाजिक क्षेत्रासाठी वळविणे.

शासकीय ऋण उभारणी, शासकीय कर्ज वितरण व गुंतवणूक

प्रभावी कर्ज व्यवस्थापन हे राजकोषीय व्यवस्थापनातील महत्वाचे अंग आहे. यामध्ये सक्रीय दृष्टीकोन ठेवणे आवश्यक असते.

- ३.१ राज्य शासनाला राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या ३% मर्यादेत वार्षिक कर्ज उभारण्याची मर्यादा आहे.
- ३.२ राज्य शासनाच्या एकूण कर्जाचे, राज्य स्थूल उत्पन्नाशी प्रमाण २५% च्या आत ठेवणे आवश्यक आहे. सन २०१९-२०च्या (सुधारीत अंदाज) नुसार राज्यावरील प्रत्यक्ष संचित दायित्वाचे राज्य स्थूल उत्पन्नाशी प्रमाण १५.४६% अपेक्षित आहे. सन २०२०-२१ मध्येही मर्यादेचे उल्लंघन होणार नाही याबाबत वित्तीय शिस्तीचे धोरण ठरविले आहे.
- ३.३ सन २०१९-२० (सु.अ.) नुसार कर्जावरील व्याजाचे महसूली जमेशी प्रमाण ११.०३ % अपेक्षित आहे. सन २०२०-२१ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजानुसार कर्जावरील व्याजाचे महसूली जमेशी प्रमाण १०.२३% इतके राहणे अपेक्षित आहे. कर्जावरील व्याज जर गत वर्षी १० % किंवा त्यापेक्षा कमी असेल तर राज्य सकल स्थूल उत्पन्नाच्या ०.२५ % अतिरिक्त ऋणासाठी राज्य पात्र होईल. (राज्याने मागील वर्षी

महसुली अधिक्य असेल या अटीची पूर्तता करण्याच्या अटीसह) सन २०२०-२१ आणि २०२१-२०२२ मध्ये विहित केलेल्या मर्यादेत कर्जावरील व्याजाचे महसुली उत्पन्न राहिल असा प्रयत्न करण्यात येईल.

३.४. बाजार कर्ज साधारणपणे १० वर्षे मुदतीसाठी घेतली जात होती. मात्र सन २०१७-१८ पासून भारीत सरासरी व्याज दर (Weighted Average Rate of Interest) नियंत्रणात राखण्यासाठी रिझर्व्ह बँकेच्या सल्ल्याने शासकीय कर्ज उभारणी करताना -Green Shoe Option, Reissue, buyback इत्यादी options वापरली जात आहेत.

३.५ राज्य शासनाने सन २०१६-१७ पासून NSSF मधून कर्ज घेण्याचे पूर्णतः बंद केले आहे. ते धोरण या वित्तीय वर्षातही राबविण्यात येत आहे.

३.६ राज्य शासन रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाच्या सल्ल्याने रोख शिल्लक रक्कम १४ दिवशीय तसेच ९१ व १८२ दिवशीय ट्रेझरी बिल्स मध्ये गुंतवणूक करते. कॅश मॅनेजमेन्ट योग्य प्रकारे केल्याने कर्जाचा भार कमी होण्यास मदत होत आहे.

४) आकस्मिक व इतर दायित्वे

४.१ राज्य शासनाच्या सर्व कर्मचा-यांचे परिभाषित अंशदायी निवृत्ती योजनेचे लेखे व निधी “नॅशनल सिक्युरिटीज डिपॉझिटरी लिमिटेड” या केंद्रिय अभिलेख नोंदणी संस्थेकडे वर्ग करण्यात आला आहे. तथापि, अनुदानित संस्था, कृषि विद्यापीठे, स्थानिक स्वराज्य संस्थांमधील कर्मचा-यांचे लेखे अद्ययावत करून तो निधी केंद्रिय अभिलेख नोंदणी संस्थेकडे लवकरात लवकर वर्ग करण्याचे उद्दीष्ट ठरविण्यात आले आहे, जेणेकरून भविष्यातील याविषयीचे शासनाचे दायित्व कमी होईल.

४.२ शासनाने हमी दिलेल्या सहकारी संस्था व इतर कंपन्यांना दिल्या जाणाऱ्या शासन हमीच्या लेख्यांचा कर्ज देणाऱ्या संस्थांबरोबर ताळमेळ घालण्याचे उद्दीष्ट आहे.

शासनाने विविध संस्थाना विकासासाठी व कल्याणकारी कामासाठी हमी दिली आहे.

घ. धोरणांतील बदलांची कारणमिमांसा

पुढील घटकांमुळे राज्याचे धोरण बदलले आहे -

१. राज्य वेतन सुधारणा समितीच्या शिफारशी
२. नैसर्गिक आपत्तीसाठी दिलेली मदत
३. शेतकऱ्यांना दिलेली कर्ज माफी
४. १५ व्या वित्त आयोगाने
५. केंद्रीय करातील राज्य हिश्याचे प्रमाण बदलल्याने

या शिवाय, दि.१७.११.२०१६ च्या शासन निर्णयान्वये जलसंपदा विभागाने मोठ्या, मध्यम व लहान पाटबंधारे प्रकल्पांतर्गत जमा होणा-या सिंचन व बिगर सिंचन पाणीपट्टीच्या रकमा संबंधित महामंडळांकडे जमा करण्याचा निर्णय घेतला आहे व बिगर सिंचन पाणीपट्टीच्या एकूण रकमेपैकी ६० टक्के रक्कम राज्यस्तरीय सिंचन कोषामध्ये जमा करण्याचे ठरले तसेच आस्थापना खर्चासाठी शासन अनुदान देण्यात येत असून त्याचा परतावा म्हणून सन २०१७-१८ मध्ये ४० टक्के सन २०१८-१९ मध्ये ६० टक्के व सन २०१९-२० मध्ये ८० टक्के सन २०२०-२१ मध्ये १०० टक्के शासनास अदा करण्याचे निर्देश दिले होते. तथापि, दि. ३ सप्टेंबर, २०१९ च्या शासन निर्णयान्वये शासनास सन २०१७-१८ पासून २५ टक्के परतावा करण्याचा निर्णय घेतलेला आहे. तसेच बिगर सिंचन पाणीपट्टीतून उपसा सिंचन योजनांच्या वीज देयकांचा ८१ टक्के खर्च करावा व उर्वरित बिगर सिंचन पाणीपट्टी उपरोक्त दि.१७.११.२०१६ च्या शासन निर्णयप्रमाणे करण्याचा निर्णय घेतला आहे. त्यामुळे राज्याच्या करेतर महसुलात घट होणार आहे.

ड. राजकोषीय धोरणांचे मुल्यमापन

राज्याचा विकास सातत्याने होत असून पायाभूत सुविधा, कृषि व उदयोग हे राज्याचे स्थूल राज्य उत्पन्न वाढविण्याचे मुख्य घटक आहेत. बांधिल खर्चाची व्यापकता वाढल्याचे चित्र असले तरी प्राधान्य असलेली कामे जसे की, पायाभूत सुविधा, कृषि, आरोग्य, पाणीपुरवठा, स्वच्छता, शिक्षण व मानव विकास यांच्याशी संबंधित इतर घटक यांच्यावरील सार्वजनिक गुंतवणूक कमी होणार नाही याची खात्री करून घेण्यात आली आहे.

प्रकटन

नियम ८ (१) (क) पहावा

सन २०१९-२० मध्ये लेखांकन मानके, धोरणे व विहित राजकोषीय निर्देशकांच्या संगणना पद्धतीमध्ये कोणतेही महत्त्वाचे बदल करण्यात आलेले नाहीत.

नमुना ख - १

[नियम ८ (१)(ख) म्हा]

निर्धारित केलेला परंतु वसूल न झालेला कर महसूल (मुख्य कर)(२०१८-१९)

(रुपये कोटीत)

प्रधान शीर्ष	वर्णन	विवादास्पद रकमा						निविदाद रकमा				एकूण बरीज (७+१२)
		१ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु २ वर्षांपेक्षा कमी	२ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु ५ वर्षांपेक्षा कमी	५ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु १० वर्षांपेक्षा कमी	१० वर्षांपेक्षा अधिक	एकूण (३ ते ६)	१ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु २ वर्षांपेक्षा कमी	२ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु ५ वर्षांपेक्षा कमी	५ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु १० वर्षांपेक्षा कमी	१० वर्षांपेक्षा अधिक	एकूण (८ ते ११)	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
००२८	व्यवसाय, व्यापार आणि रोजगार यावरील कर	३.८५		२.६४	०.९६	८.५७	१३.६७	१.७१	१.६७	१.७७	१८.८२	२७.३९
००४०	मोटार स्प्रिंट व वंगण यावरील करांसह विक्रीकर/मुल्यवर्धित कर (व्हॅट)	१९०८३.११	१८९१२.३७	५९१७५४	१०७१८.६५	५४६३१.६७	९९६७.९६	५६९६.१६	१८६६.७४	३४८५.७७	२१०१६.६३	७५६४८.३०
००४०	केंद्रीय विक्रीकर	७०७७.५१	५१५८.७५	२३११.६३	२१०५.८४	१६६५३.७३	३५४३.३४	१४७९.७६	३९७.००	६९२.२७	६११२.३७	२२७६६.१०
००४५	सैनीच्या वस्तूवरील कर	४५.२५	१.६८	०.१८	५.४७	५२.५८	१४.८०	१.४०	०.६७	१.१८	१८.०५	७०.६३
००४२	प्रवेश कर	३४९.९६	२७२.४६	११६.०२	२१७.६८	९५६.१२	३.५६	०.७०	०.२२	१.१४	५.६२	९६१.७४
००२९	जमीन महसूल	६२०.६५	११२.३९	५०८.२२	११८.१८	१३५९.४४	२५.६२	३७.३५	२७.६३	१२९.८९	२२०.४९	१५७९.९३
००३०	मुद्रांक व नोंदणी फी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
००४५	करमाफूक कर	८.२७	४.१५	९.७०	५२.२२	७४.३४	३३.०६	२३.९५	१२.५६	१.७२	७१.२९	१४५.६३
०८५३	गौण खनिजे, इत्यादी	४५.४३	२७५.२२	४२.८६	९.२१	३७२.७२	४२.३०	२९०.०८	१२०.०२	६.५६	४५८.९६	८३१.६८
०८५३	मुख्य खनिजे	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
००३९	राज्य उत्पादन शुल्क	१.०९	२४.९३	०.२९	१.७६	२८.०७	०.५०	०.२९	०.०५	०.४२	१.२६	२९.३३
००४१	वाहनांवरील कर	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	८१.५८	७८.४७	१६.८४	३९.४०	२१६.२९	२१६.२९
००४२	प्रवासी व माल वाहतुकीवरील कर	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	१०६०.५५	०.००	१०६०.५५	१०६०.५५
००४३	विद्युत शुल्क	०.००	०.००	०.००	५८८.९५	५८८.९५	०.००	०.१८	०.००	०.००	०.१८	५८९.१३
०००६	राज्य व वस्तु सेवा कर	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	एकूण	२७२३५.१२	२४७६३.०७	८९०९.०८	१३८१८.९२	७४७२६.१९	१३७२६.३९	७६१०.०५	३५०३.९५	४३६०.१२	२९२००.५१	१०३९२६.७०

टीप :- मागील वर्षाच्या मार्च महिन्याखेरच्या आकडेवारीनुसार अदत्त रकम

नमुना ख - २

[नियम ८ (१)(ख) पहा]

करेतर महसुलाची थकबाकी (२०१८-१९)

(रुपये कोटीत)

प्रधान शीर्ष	वर्णन	० - १ वर्ष	१ - २ वर्ष	२ - ५ वर्ष	५ वर्षांपेक्षा अधिक	एकूण
१	२	३	४	५	६	७
	(क) व्याजाच्या जमा रकमा, लाभांश व नफा	५४.२१	११.६९	१८३.१७	८६९.००	१,२०६.०७
००४९	(एक) व्याजाच्या जमा रकमा	५४.२१	११.६९	१८३.१७	८६९.००	१,२०६.०७
००५०	(दोन) लाभांश व नफा	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	(ख) सर्वसाधारण सेवा	७६.५७	७०.५३	२८२.५६	४२८.८५	८५८.५१
००५५	(एक) पोलीस जमा रकमा	३०.८०	४७.०८	२५०.९१	३५७.४८	६८६.२७
००५६	(दोन) तुरुंग जमा रकमा	३.७०	३.५०	४.०६	८.४७	१९.७३
००५८	(तीन) लेखनसामुग्री व मुद्रण	४२.०५	१९.९३	२७.३५	६२.४५	१५१.७८
००५९	(चार) सार्वजनिक बांधकामे	०.०२	०.०२	०.२४	०.४५	०.७३
	(ग) आर्थिक सेवा	१०७.८९	२०३.०७	३६४.६४	१,५६७.५१	२,२४३.११
०८५३	(एक) स्वामित्वधन जमा रकमा	१.४७	४८.४५	२.९५	२४.४३	७७.३०
०४०४	(दोन) दुग्ध व्यवसाय विकास	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
०४०६	(तीन) वनीकरण व वन्य जीवन	०.०९	०.५८	०.६७	१.१६	२.५०
०७०० ०७०१ ०७०२	(चार) मोठे व मध्यम व लघु पाटबंधारे	९८.४१	१४४.९१	३४४.५५	१३५९.७३	१,९४७.६०
०४२५	(पाच) सहकार	७.९२	९.१३	१६.४७	१८२.१९	२१५.७१
	(घ) इतर जमा रकमा (सामाजिक सेवा)	०.०२	०.००	०.०९	०.००	०.११
२३०	कामगार व सेवायोजन	०.०२	०.००	०.०९	०.००	०.११
	एकूण	२३८.६९	३७३.२९	८३०.४६	२८६५.३६	४,३०७.८०

नमूना ख - ३

{नियम ८ (१)(ग) पहा}

शासनाने दिलेली हमी

(रुपये कोटीत)

अ.क्र.	विभागाचे नांव	२०१८-१९ वर्षात प्राप्त रक्कम	वर्षभरात पडलेली भर २०१८-१९			२०१८-१९ वर्षात वगळलेल्या रकमा (मागाशी केलेल्या रकमां व्यतिरिक्त)	२०१८-१९ वर्षात आवाहनीत रक्कम		२०१८-१९ वर्षात अखेरीस अदत्त असलेली रक्कम	२०१८-१९ वर्षाअखेर एकूण हमीच्या नोंदी	हमी बदलचे कमिशन किंवा फी	
			४ अ	४ ब	४ क		दिलेली	न दिलेली			२०१८-१९ वर्षाभरील प्राप्त रक्कम	२०१८-१९ वर्षाभरील प्राप्त रक्कम
१	२	३				५	६	७	८	९	१०	११
१	उद्योग, उर्जा व कामगार विभाग (उद्योग)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०		
२	*सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	२६७.७५	३२५.००	५.९३	५.९३	५.९३	०.००	*२०.२६	५४६.७१	२२		
३	वि.जा., भ.ज., इ.मा.व.वि.मा.प्र.कल्याण विभाग	१४२.०९	०.००	१.४२	१.४२	४०.४०	०.००	०.००	१०३.०३	८		
४	नगर विकास विभाग	१११७०.२७	०.००	०.००	३८.५७	३८.५७	०.००	०.००	१११३१.७०	१६		
५	उद्योग, उर्जा व कामगार विभाग (उर्जा)	०.१३	०.००	०.००	०.१३	०.१३	०.००	०.००	०.००	२४		
६	जलसंपदा विभाग	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०		
७	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	११५७.१५	०.००	०.००	३५२.५०	३५२.५०	०.००	०.००	८०४.६५	५		
८	आदिवासी विकास विभाग	२४.६३	०.००	०.८८	०.५९	०.५९	०.००	०.००	२४.९२	१		
९	सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग	५२७२.५७	६६०.००	३०.५२	१८४७.६३	१७४.००	०.००	०.००	३९४१.४६	२६५		
१०	भाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	५०४.६४	०.००	०.००	१३.०५	१३.०५	०.००	०.००	४९१.५९	१५९		
११	अल्पसंख्यांक विकास विभाग	३८.६७	०.००	०.००	४.७९	४.७९	०.००	०.००	३३.८८	३		
१२	नियोजन विभाग	७९.९०	०.००	०.००	२२.९८	२२.९८	०.००	०.००	५६.९२	२		
	एकूण	२६६५७.७२	९८५.००	३८.७५	२३७२.६१	१७४.००	२०.२६	२०.२६	२५१३४.८६	५०५	१६१५.८०	१५१

टीप:- १. वरील माहिती हि संबंधित विभागांनी दिलेल्या तसेच वित्त विभागाकडे उपलब्ध असलेल्या माहितीवर आधारित आहे.

२. सन २०१८-१९ या वर्षामध्ये व्याजापुढे भर पडलेल्या रकमा स्तंभ क्र.४ ब मध्ये अंतर्भूत करण्यात आल्या आहेत.

* ३. दि. महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव्ह हौसिंग फायनान्स कॉर्पोरेशन लि.ची शासन हमी सन २०१३-१४ आवाहनीत झाली आहे.

४. महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँकेने सहकारी साखर कारखाने, सुत गिरण्या व कृषी प्रक्रिया संस्थाना दिलेल्या हमी कर्जापैकी रु.२३२२.१७ कोटी रक्कम आवाहनीत केली आहे. त्यापैकी मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या क्लेम्स कमिटीने रु.१०४९.४९ कोटी रक्कम निश्चित केली आहे. त्यानुसार सहकार विभागाने शासन निर्णय दि.०४/०५/२०१८ अन्वये रु.७४ कोटी व शासन निर्णय दि.३०/०३/२०१९ अन्वये रु.१०० कोटी असे एकूण १७४.०० कोटी मा.रा.स. बँकेस अदा करण्यात आले आहे.

कर्मचाऱ्यांची संख्या व वेतनावरील खर्च यांचे विवरणपत्र (२०१८-१९)

कर्मचाऱ्यांचा प्रवर्ग	कर्मचाऱ्यांची संख्या	वेतनावरील खर्च (रुपये कोटीत)
१	२	३
क) शासन	५४३८०७	२८८०२.२२
ख) शासकीय अनुदान प्राप्त संस्था	७९२३६५	४८१३७.८६
ग) सार्वजनिक क्षेत्रातील युनिटे	२२११६२	१३००७.९२
एकूण (क+ख+ग)	१५५७३३४	८९९४८.००

टीप - १) वरील माहिती मागील वर्षाच्या मार्च अखेरीच्या आकडेवारीनुसार आहे.

२) आकडेवारी अस्थायी आहे.

नमुना ख - ५
(नियम ८ (१)(ड) पहा)
शासकीय खर्चाचे विवरणपत्र

(रुपये कोटीत)

बाबीचे लेखाशीर्ष	खर्चाची बाब	मागील वर्ष प्रत्यक्ष (२०१८-१९)	चालू वर्ष (सुधारित अंदाज) (२०१९-२०)	आगामी वर्ष (अर्थसंकल्पीय अंदाज) (२०२०-२१)
१	वेतन	२८८०२.२२	३९९४६.५४	४७०२४.६८
२	मजूरी	३२६६.३९	४९९९.०५	२५२७.७२
३	अतिकालीन भत्ता	२६.६१	३७.१९	३४.४३
४	निवृत्तीवेतन विषयक खर्च	२६५४४.७३	३५९४७.४२	३८४६७.१७
५	बक्षिसे	८३.७५	९२.७१	१२०.५०
६	दूरध्वनी, वीज	४६३.५९	५४५.६२	५४३.५६
१०	कंत्राटी सेवा	११०.५०	२७३.२९	४१२.३३
११	देशांतरगत प्रवास खर्च	३२३.०५	३३३.९४	४७९.५६
१२	विदेश प्रवास खर्च	०.५८	३.२४	४.४१
१३	कार्यालयीन खर्च	१४८५.६७	४०५०.३५	२४३०.०४
१४	भाडेपट्टी कर	३३२.६४	३८४.८०	४११.३९
१५	स्वामित्वधन	०.००	०.००	०.००
१६	प्रकाशने	२६.९६	३३.०१	२९.१९
१७	संगणक खर्च	२९६.९९	४४५.६१	६५४.८१
१८	सुट्टीच्या दिवसाची भरपाई	३७.१६	४१.०४	५१.५४
१९	आहार खर्च	२२५६.५५	२३८१.९४	१८७८.१२
२०	इतर प्रशासकीय खर्च	११५.९६	३३०.७३	३४५.९१
२१	साहित्य व पुरवठा	६०४०.२४	८४३८.३९	१०७६०.३४
२२	शस्त्रे व दारुगोळा	३०.४४	५१.८५	७८.१७
२४	पेट्रोल व तेल वंगण	१९९.९९	२१२.२९	३०१.८६
२५	पोषाख व तंबू	११५.८७	१४९.८२	१८८.९९
२६	जाहिरात व प्रसिध्दी	१९१.४९	२८५.३५	५३२.१५
२७	गौण बांधकामे	४५५१.६६	५५८५.०३	५०८७.०२
२८	व्यावसायिक सेवा	२४२.३७	३४५.४०	५०१.९८
२९	दुध खरेदी	८१२.५९	२६५.२०	१८९.१४
३०	इतर कंत्राटी खर्च	६८.१९	६०.२०	१२४.२८
३१	सहाय्यक अनुदाने (वेतनतर)	७११६१.६५	८६९०३.८०	९५६६७.०७
३२	अंशदाने (वेतनतर)	२६८४.०३	२९५९.६२	३८९१.३२
३३	अर्थसहाय्य (वेतनतर)	२७३९७.७८	४४५००.४४	३१५१९.८५
३४	शिष्यवृत्त्या/विद्यावेतन	५००८.०६	६५४८.११	६०६३.९६
३५	भांडवली मत्ता निर्माण करण्यासाठी सहाय्यक अनुदान	४५६.८३	९१८.५९	१५५६.२५
३६	सहाय्यक अनुदाने (वेतन)	४८१३७.८६	६२८०६.६१	६७९२०.५७
४१	गुप्त सेवा खर्च	२३.१२	२०.६१	२३.२१
४२	टोक तरतूद	०.००	०.०१	७१६५.५२
४३	निलंबन	-०.०१	०.००	०.००
४५	व्याज	३४६०३.३५	३४६७०.९४	३६१३६.५०
५०	इतर खर्च	६३५७.५४	८०८९.०१	९३२७.०२
५१	मोटर वाहने	९६.१३	१६७.०९	१८५.६५
५२	यंत्रसामुग्री व साधनसामुग्री	८१७.६२	१३४९.४५	१३९५.४९
५३	प्रमुख बांधकामे	१८११७.७८	२६०४१.८५	२१६५१.०८
५४	गुंतवणूक	११८३४.३६	१३१४६.२६	१२०६१.०५
५५	कर्ज व आगाऊ रकमा	५३४५.२९	७१४५.६८	६२९२.९८
५६	कर्जाची परतफेड	२५११६.५०	२६१३४.४८	२९७००.२९
५७	पशुधन	४.०६	४.३७	५.१८
६०	इतर भांडवली खर्च	१५.००	५०.७३	६५.६३
६३	आंतर लेखा हस्तांतरणे	५७४७.२७	६९३५.७६	६८१३.८८
६४	निलेखित हानी	०.००	०.००	०.००
७२	दुरुस्ती व देखभाल	२०.००	११.१२	१४.९२
	एकूण बेरीज	३३९३७०.४०	४३३६४४.५३	४५०६३६.७०
७०	वजा वसुली	१०६३८.०२	१६७२३.१८	१६५५१.९०
	निव्वळ बेरीज	३२८७३२.३८	४१६९२१.३५	४३४०८४.८०

नमूना ख - ६
[नियम ८ (१) (च) पहा]

शासनाची वेगवेगळ्या प्रकारची दायित्वे

(रुपये कोटीत)

अ.क्र.	प्रकार	वर्षाच्या आरंभीच्या अदत्त रक्कमा		आर्थिक वर्षामध्ये उभारलेली रक्कम		आर्थिक वर्षामधील परतफेड / विमोचन		वर्षा अखेरीस अदत्त रक्कमा		शेरा
		मागील वर्ष (२०१८-१९)	चालू वर्ष (२०१९-२०)	मागील वर्ष (२०१८-१९)	चालू वर्ष (२०१९-२०)	मागील वर्ष (२०१८-१९)	चालू वर्ष (२०१९-२०)	मागील वर्ष (२०१८-१९)	चालू वर्ष (२०१९-२०)	
{१}	{२}	{३}	{४}	{५}	{६}	{७}	{८}	{९}	{१०}	{११}
१	केंद्राकडून घेतलेली कर्जे	७०८६.९३	६४९९.५८	३३८.९३	५००.००	९२६.२८	१२३२.५२	६४९९.५८	५७६७.०६	
२	राष्ट्रीय अल्पबचत निधीला (NSSB) विक्री केलेले विशेष कर्जोरेखे	६५४४४.९९	६०३३५.५३	०.००	०.००	५३०९.४६	५३८०.७१	६०३३५.५३	५४७५४.८२	
३	वित्तीय संस्था / बँका यांच्याकडून घेतलेली कर्जे	८२४१.३२	११९४०.४७	४८९७.९७	५३८१.९३	१११८.८२	९७०.४१	११९४०.४७	१६३५१.९९	
४	बाजारातून घेतलेली कर्जे	२५३३३९.५७	२५६४४५.९६	२०८६८.३२	६६०००.००	१७७६१.९३	१५५००.८४	२५६४४५.९६	३०६९४५.१२	
५	आर्थीपाय रक्कम / भारतीय रिझर्व्ह बँकेकडून घेतलेला अधिकर्ष (ओव्हरड्राफ्ट)	०.००	०.००	०.००	३०५०.००	०.००	३०५०.००	०.००	०.००	
६	भविष्य निर्वाह निधी इत्यादी	२५१९१.९५	२५६८३.७०	४८६९.२६	६३७१.००	४३७७.५१	४८१२.००	२५६८३.७०	२७२४२.७०	
७	राखीव निधी	४३०४७.३२	४६३९६.२२	१४८४३.७५	२६३६०.००	११४९४.८५	१९८५०.००	४६३९६.२२	५२९०६.२२	
८	अर्थसंकल्पात अंतर्भूत नसलेली कर्जे	५०.५०	५०.५०	०.००	०.००	०.००	०.००	५०.५०	५०.५०	
९	इतर दायित्वे	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	
	एकूण	४०२४०२.५८	४०७९५१.९६	४५७३८.२३	१०७६६२.९३	४०९८८.८५	५०७९६.४८	४०७९५१.९६	४६४०९८.४१	

नमुना ख - ७
[नियम ८ (१)(छ) पहा]
अदत्त संकीर्ण दायित्वे

(रुपये कोटीत)

विभागाचे नांव	वर्ष अखेरीच्या अदत्त रकमा (वर्ष २०१८-१९)
१	२
क) प्रमुख बांधकामे, कंत्राटे व पुरवठा	१६०७८.७९
ख) पंचायत राज संस्थांसह विविध संस्थांना देय असलेल्या अनुदानाची थकबाकी	०.००
केवळ प्रत्येकी १ कोटी रुपयांवरील प्रमुख बांधकामे व कंत्राटे	

नमुना ख - ८ [नियम ८ (१)(ज) पहा] फलनिष्पत्तीवर आधारित गुंतवणूकांचे प्रकार (खर्च)						
अ.क्र.	क्षेत्र	निर्देशक	युनिटांचे वर्णन	२०१८-१९ या वर्षात खर्च केलेली एकूण रक्कम (रुपये लाखांत)	२०१८-१९ या वर्षातील एकूण युनिटे	२०१८-१९ या वर्षातील प्रती युनिट खर्च झालेली रक्कम
१	२	३	४	५	६	७
१	रस्ते (सा.बा.वि)	प्रती युनिट रस्त्यांकरिता खर्च केलेली रक्कम	र. (लाख)/ रस्ते किलोमीटरमध्ये	१७७७३५.४३	रु.३७३३.२९ रस्ते कि.मी.	रु.४७.६१ लाख/ रस्ते कि.मी.
		डांबरीकरण : नवीन बांधकाम		*२८.९४	रु. ३७.०३ रस्ते कि.मी.	रु.०.७८२ लाख/ रस्ते कि.मी.
		केवळ डांबरीकरण		२९८७०७.३२	रु. ८१८६.९५ रस्ते कि.मी.	रु.३६.४९ लाख/ रस्ते कि.मी.
		खडी मुरुमाचा रस्ता		*८.६४	रु.०.१८२ रस्ते कि.मी.	रु.४७.४७ लाख/ रस्ते कि.मी.
		सिमेंट कोक्रीटीकरण		४९४०.७०	रु.१३४.३३ रस्ते कि.मी.	रु.३६.७८ लाख/ रस्ते कि.मी.
२				*५९.५९	रु. ८३ रस्ते कि.मी.	रु.०.७१७९ लाख/ रस्ते कि.मी.
३				२५५४६.७२	रु.१४३४.४४ रस्ते कि.मी.	रु.१७.८१ लाख/ रस्ते कि.मी.
				*४.९८१५७	रु.०.४१४९ रस्ते कि.मी.	रु.३२.०२८७९ लाख/ रस्ते कि.मी.
४	इमारती (सा.बा.वि)	वापरयोग्य केलेल्या नवीन इमारती क्षेत्रासाठी प्रती युनिट खर्च केलेली रक्कम	र. /चौरसमीटर	१६९८५.२४	७१४८९.९५ चौ.मी.	रु. २२५०० चौ.मी.
५	पाटबंधारे (जलसंपदा विभाग)	निर्माण केलेल्या अतिरिक्त जल साठ्याच्या प्रती युनिटसाठी खर्च केलेली रक्कम	र. (लाख)/ दशलक्ष घन मीटर	*१६३२.९३	२२७६८.८८ चौ.मी.	रु. ०.७१७९ चौ.मी.
६		लामक्षेत्र वाढविण्यासाठी प्रती युनिट खर्च केलेली रक्कम	र. (लाख)/ हेक्टर	६५४०६०	२८८.३९९ दशलक्ष घनमीटर	रु. २२६८ लाख/दशलक्ष घनमीटर
७	पाणलोट क्षेत्र (नृद व जलसंधारण विभाग)	काम चालू असलेल्या पाणलोट क्षेत्रांपैकी पूर्ण झालेल्या पाणलोट क्षेत्रांवर प्रती युनिट खर्च करण्यात आलेली रक्कम	र. (लाख)/ पूर्ण झालेली पाणलोट क्षेत्रे	९६८९५४	१९६५७६ हेक्टर	रु.५ लाख/हेक्टर
८		काम चालू असलेल्या पाणलोट क्षेत्रांवर प्रती युनिट खर्च करण्यात आलेली रक्कम	र. /काम चालू असलेली पाणलोट क्षेत्रे	४३३४७.४५	५३३५ पाणलोट क्षेत्राची संख्या	रु. ८.१२ लाख/पाणलोट क्षेत्र
९	वीज (उर्जा विभाग)	निर्माण करण्यात आलेली वीज	र. /निर्माण वीज युनिटमध्ये	*५७१.०२५७७	१७९ पाणलोट क्षेत्राची संख्या	रु. ३.१९१ लाख/पाणलोट क्षेत्र
१०		खरेदी केलेली वीज	र. /खरेदी केलेली वीज युनिटमध्ये	८१७१२१.४५	१७५८२ पाणलोट क्षेत्राची संख्या	रु.४६.४७ लाख/पाणलोट क्षेत्र
११		देयकांतर्गत वीज युनिटमध्ये	र. /देयकांतर्गत वीज	२२५४९७९.००	४८७८४ दशलक्ष युनिट	रु. ४.६२ / युनिट
१२		गोळा केलेल्या वीजेची टक्केवारी	र. /देयकांतर्गत गोळा केलेल्या वीजेचे प्रमाण % मध्ये	६३६७६९९.९१	१३७७६८.३ दशलक्ष युनिट	रु.६.९८ / युनिट
				९४०५४७४.२२	१५९३०५.०० दशलक्ष युनिट	रु. ५.०० /युनिट
				७५१४३.३१ collection (in cr.)	७८१३६.६ लाख (देयकांतर्गत)	९६.१७%
* वन विभागाची आकडेवारी						

नमुना ख - ९

[नियम ८ (१)(अ) पहा]

फलनिष्पत्तीवर आधारित गुंतवणूक (महसूल)

(निवडक विभागांकडून गोळा करण्यात आलेला महसूल)

अ.क्र.	विभाग	गोळा करण्यात आलेल्या महसूलाचे निर्देशक	युनिटांचे वर्णन	२०१८-१९ या वर्षी गोळा झालेल्या एकूण रकमा (रुपये कोटीत)	२०१८-१९ या वर्षातील युनिटे	२०१८-१९ या वर्षात प्रती युनिट गोळा केलेला महसूल	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८
१	वनीकरण	वन क्षेत्रामधून	वन क्षेत्रातून प्रती हेक्टर गोळा केलेला महसूल	३१२.०५	६१८५१०० हेक्टर	रु.५०५/- प्रति हेक्टर	
२	विक्री कर	विक्री करतून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	११७८१५.२४		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ४.४७ %	
३	व्यवसाय कर	व्यवसाय करतून	१०१ X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	२५०६.८२		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.१०%	
४	प्रवासी व माल वाहतुकीवरील कर	माल व उतारु यावरील करतून	१०२ X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	८२७.८३		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.०३ %	
५	विद्युत शुल्क	विद्युत शुल्कातून	१०३ X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	११७८९.६२		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.४५ %	
६	उत्पादन शुल्क	उत्पादन शुल्कातून	१०४ X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	१५३२०.९०	वाढू दरातील स्थूल राज्य उत्पन्न	स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.५८ %	
७	मुद्रांक व नोंदणी शुल्क	मुद्रांक व नोंदणी शुल्कातून	१०५ X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	२८५४५.०५		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या १.०८ %	
८	वाहनावरील कर	(एक) (हलक्या) कमी वजनाच्या मोटारी यामधून	१०६ X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	२७७२.०७		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.११ %	
९		(दोन) अवजड मोटार वाहनमधून	१०७ X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	५९००.५४		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.२२ %	
१०	राज्य वस्तु व सेवा कर	वस्तु व सेवा कर	१०८ X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	८२३५२.३२		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ३.५३ %	

टीप :- अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयाकडून प्राप्त झालेल्या आकडेवारीनुसार सन २०१८-१९ या वर्षाचे स्थूल राज्य उत्पन्न (वाढू किंमत) रु. २६,३२,७९२ कोटी इतके आहे.

नमुना ब-१०
(नियम-८(१)(ज)पहा)
माफ केलेला महसूल

रुपये कोटीत

अ.क्र	विभाग	योजनेचे नाव	सन २०१८-१९ वर्षातील माफ केलेल्या महसूलाची एकुण रक्कम	शेरा
१	२	३	४	५
१	महसूल व वन विभाग (महसूल)	करमणूक कर	०.५८	कर माफी
		सारामाफी	१३.२६	कर माफी
		शेतसारा(जमीन महसूल) (सर्वसाधारण जमीन महसूल,अकृषिक कर जिल्हा परिषद कर, ग्राम पंचायत कर)	९.३१	जमीन महसूलाची माफी
		एकूण	२३.१५	
२	उदयोग,उर्जा व कामगार विभाग (उर्जा)	महाराष्ट्र विद्युत शुल्क अधिनियम, १९५८	१६१८.३३	विद्युत शुल्क सूट / परताव्यापोटी केलेले समायोजन
		एकूण	१६१८.३३	
३	गृह विभाग (परिवहन)	मुंबई मोटार वाहन कर अधिनियम १९५८, कलम ८(अ)(४)/खाली निव्वळ भरणा केलेल्या करावरील व्याजमाफी	०.०१	करावरील व्याजमाफी
		मुंबई मोटार वाहन कर अधिनियम १९५८, कलम ३(३)/ मोटार वाहनाच्या ना वापर प्रकरणी परिवहन आयुक्त कार्यालय मार्फत कर व व्याजमाफी	०.२२	कर व व्याजमाफी
		एकूण	०.२३	
४	महसूल व वन विभाग (मुद्रांक शुल्क व नोंदणी)	पर्यटन धोरण	१८.४२	मुद्रांक शुल्क माफी
		विशेष नगर वसाहत धोरण	९७.९४	मुद्रांक शुल्क माफी
		झोपडपट्टी पुनर्वसन धोरण	३.८२	मुद्रांक शुल्क माफी
		शिक्षण क्षेत्र	२.०५	मुद्रांक शुल्क माफी
		कृषी पत धोरण	०.५९	मुद्रांक शुल्क माफी
		गृह निर्माण धोरण	६.७१	मुद्रांक शुल्क माफी
		सहकार क्षेत्र	६.६१	मुद्रांक शुल्क माफी
		उदयोग धोरण	२८.३५	मुद्रांक शुल्क माफी
		माहिती तंत्रज्ञान/ जैव तंत्रज्ञान क्षेत्र	२४.६३	मुद्रांक शुल्क माफी
		स्थानिक संस्था	४.५७	मुद्रांक शुल्क माफी
		विशेष आर्थिक क्षेत्र	०.००	मुद्रांक शुल्क माफी
		समाज कल्याण धोरणे	०.३०	मुद्रांक शुल्क माफी
		इतर संकीर्ण धोरणे	२३.४८	मुद्रांक शुल्क माफी
		समृद्धी महामार्ग	४१.२७	मुद्रांक शुल्क माफी
		एकूण	२५८.७४	
		एकूण(१+२+३+४)	१९००.४५	

CONTENTS

Sr. No.	Details of Statements	Page No.
1.	Statement of Compliance	(iii)
2.	Form A-1 Medium Term Fiscal Policy Statement	1
3.	Form A-2 Fiscal Policy Strategy Statement	8
4.	Disclosure Forms	13

STATEMENT OF COMPLIANCE

The Section 3 of the Maharashtra Fiscal Responsibility and Budgetary Management Act, 2005 (Maharashtra Act No.XVI of 2005) requires the State Government to place before both the Houses of the State Legislature, in each financial year, the following statements of fiscal policy, namely:

- The Medium Term Fiscal Policy Statement.
- The Fiscal Policy Strategy Statement.

The above statements are being laid before the legislature in compliance with the aforesaid requirement.

The Disclosure Statements which ensure greater transparency in the State Government's fiscal operations in public interest are also placed on the table of the House.

Ajit Pawar

Deputy Chief Minister(Finance)

Date : 06.03.2020

Form A-1

(See Rule 6)

Medium Term Fiscal Policy Statement

A. Fiscal Indicators- Rolling Targets as Percentage of GSDP

As per the Rule 6 of the Maharashtra Fiscal Responsibility & Budgetary Management Rules, 2006 (as amended in the year 2008) the State Government is required to lay before the State Legislature, in every financial year, three years' rolling targets for fiscal management. The need for counter cyclic fiscal measures has been kept in mind while fixing the targets.

The statement showing the important fiscal indicators for the previous three years and the budgetary figures for the year 2020-21 as well as the rolling targets for the next two years are placed below.

Item	Previous Year Actuals	Budget Estimates (BE)	Revised Estimates (RE)	Budget Estimates (BE)	Targets for Next Two years.	
	2018-19	2019-20	2019-20	2020-21	2021-22	2022-23
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1. Revenue surplus(+)/ Deficit(-) as a percentage of GSDP	0.45	-0.68	-1.09	-0.29	-0.30	-0.35
2. Fiscal Deficit as a percentage of GSDP	-0.87	2.07	-2.73	-1.69	-1.58	-1.40
3. Tax Revenue as a percentage of GSDP	8.72	8.64	8.19	8.47	8.60	9.00
4. Total Debt Stock as a percentage of GSDP	15.46	15.83	16.12	16.15	16.55	16.55
5. Total Contingent Liabilities as a percentage of GSDP	0.29	0.31	0.76	0.86	0.98	1.07
6. Total Contingent Liabilities as a percentage of Revenue Receipts	2.7	3.65	7.0	8.0	8.5	9.0
7. Interest payment as % of Revenue Receipts	12.2	11.2	11.0	10.2	11.5	12.0

Notes :-

- GSDP is Gross Domestic Product at current market prices as per new series from the year 2011-12*
- Total outstanding liabilities include external aided project debt at constant exchange rate; for projections constant exchange rates have been assumed.*

B. Assumptions underlying the Fiscal Indicators

1. GSDP Growth:

The annual GSDP at current prices for the year 2020-21 is expected to grow by 12% to Rs.32,24,013 crore as against Rs.28,78,583 crore recorded in fiscal 2019-20.

2. Revenue Receipts:

- a) Tax Revenue:** It comprises state's own tax revenue and state's share in net proceed of Union taxes. The revised estimate of tax revenue for the year 2019-20 is pegged at Rs.2,35,753.93 crore. In fiscal 2020-21, tax revenue is expected to grow at 15.88% year-on-year to Rs. 2,73,180.70 crore as per the budget estimates.
- b) Share of own tax revenue to total tax revenue:** State's Own Tax Revenue consists of State Goods and Service Tax (including Integrated Goods and Service Tax Settlement), State Value added Tax, Stamp and Registration Duty, Excise Duty, Duty on Electricity, Tax on Vehicles, Land Revenue, Profession Tax, Tax on goods and passengers, other taxes and duties. The revised estimate of State's own Tax Revenue for the year 2019-20 is pegged at Rs. 1,99,534.29 crore . In fiscal 2020-21, State's own tax revenue is expected to expand by 12.80% to Rs.2,25,071.21 crore as per the budget estimates.
- c) Non-Tax Revenue:** This consists of interest receipts, fines, service charges, user charges, dividends, profits, royalties. Revised estimates of Non-Tax Revenue for the year 2019-20 is pegged at Rs.16,850.55 crore. This is expected to increase to Rs.20,506.16 crore in fiscal 2020-21 as per Budget Estimates.
- d) Devolution from Central Government:** As per the 14th Finance Commission recommendation, for the period of 2015-16 to 2019-20, States' share in the net proceeds of Union Taxes was at 42% and inter se distribution share of sharable taxes(excluding service tax) for Maharashtra was 5.521% and share in service tax was 5.674%.

As per the revised estimates of fiscal 2019-20 of Union Government budget, the State government is expected to receive Rs.36,219.64 crore as net proceeds of union taxes and duties as against the revised estimate of Rs. 39,469.79 crore. The share was reduced by Rs.3,250.25 crore due to lower tax revenue collections of the Union government in 2018-19 and the same has been adjusted in the current fiscal.

The 15th Finance Commission report for the fiscal year 2020-21 was tabled in Parliament on 1st February 2020. The FC recommended 41% share for state in the net proceeds of Union Taxes for the year 2020-21 as compared to 42% recommended by 14th FC. According to 15th FC the reduction has been recommended to enable the Union Government to provide fund to newly formed Union Territories Jammu and Kashmir and Ladakh. The 15th Finance Commission also revised criteria for determining the share of individual states. 15th FC has recommended 6.5% inter se share for Maharashtra of the total tax devolution.

In light of the above, revised estimate for fiscal 2019-20 for share of state in Union tax is pegged at Rs. 36,219.64 crore and budget estimate for the year 2020-21 is at Rs. 48,109.49 crore. Maharashtra's revenue from union taxes increased by 8% for the fiscal 2020-21, compared to budget estimate of fiscal 2019-20 due to increase in the increase in inter se share of the State.

- e) **Grant in Aid from Central Government:** It comprises of Central Plan and Centrally Sponsored Scheme, Finance Commission Recommended Grants and other grants to State.

The State is expected to receive Rs. 11, 855 crore grants in fiscal 2020-21 as per 15th FC recommendation.

- Rural Local Bodies and Urban Local Bodies are expected to receive grant of Rs.5,827 crore and 2,806 crore respectively
- Rs.3,222 crore for State Disaster Risk Management Fund

Revised Estimate of total Grant in aid from Central Government for the year 2019-20 is pegged at Rs.57,267,08 crore and budget estimate for the year 2020- 21 is at Rs.53,770.63 crore including the above 15th FC grant.

3. Capital Receipts:

Revised estimates of capital receipt for the year 2019-20 is Rs.1,06,647.32 crore. In fiscal 2020-21, the capital receipts are expected to be at Rs.86,730.40 crore.

4. Revenue Expenditure:

Revised estimates of revenue expenditure for the year 2019-20 is Rs.3,41,323,88 crore and budget estimate for the fiscal 2020-21 is at Rs.3,56,967,60 crore out of which committed revenue expenditure are as shown below.

(Rs. in crore)

Year	Salary	Pension	Interest Payment
Year 2019-20 (R.E.)	1,07,752	35,947	34,173
Year 2020-21(B.E.)	1,17,473	38,467	35,531

5. Capital Expenditure:

The bigger part of capital expenditure is for road and bridges and irrigation work. Revised estimates of capital expenditure for fiscal 2019-20 is Rs.49,462.99 crore. In fiscal 2020-21, capital expenditure is expected to be at Rs. 47,416,92 crore.

C. Assessment of Sustainability

i. The balance between receipts and expenditure in general and revenue receipts and revenue expenditure in particular:

- 1) During 2020-21 total revenue receipt is expected to be at Rs. 3,47,456.89 crore of which state's own tax revenue shall be Rs.2,25,071.21 crore which is 6.98% of GSDP. State share in Union Tax is expected to Rs.48,109.49 crore which is 1.49% of GSDP.
- 2) Non-tax revenue is expected to grow 5.43% year-on-year to Rs.74,276.19 crore as compared to the budget estimate for fiscal 2019-20. This is on account of anticipated revision in fees rates of some departments. Compared to tax revenue, the non- tax revenue is approximately 2.30% of GSDP during current fiscal year 2020-21.
- 3) Collection of stamp and registration duty and excise has witnessed a positive trend in the past five years expect in the year 2016-17. In fiscal 2020-21, stamp and registration duty collections is expected to grow at 11.11% to Rs.30,000 crore and excise duty is expected to expand at 10% to Rs.19,225.13 crore as compared to the budget estimates of fiscal 2019-20.
- 4) State implemented Goods and Services Tax in July 2017. Though GST council has reduced the rates of GST on some goods and services, more revenue is anticipated from SGST in fiscal 2020-21 due to growth in the economy.
- 5) Government has accepted recommendations made by State Pay Revision Committee on the basis of seventh Pay Commission and issued Government Resolution dt.1.1.2019 regarding revision of pay scale and pensionary benefits to state Government and Government aided institutes employees. Government has also decided to implement a scheme called three benefit modified assured career progression scheme for state Government and Government aided institutes employees as per the recommendations. This revision is expected to increase expenditure burden on Government Exchequer in 2019-20 and in years ahead.
- 6) Heavy rains in July and August 2019 and unseasonal rain in November 2019 have negatively impacted the agrarian economy of the State.
- 7) Though the State wanted to achieve revenue surplus in the year 2019-20, the government had to incur very heavy expenditure due farm loan waiver and other financial assistance due to natural calamities which was necessary for farmers welfare and revision of pay on the basis on 7th pay commission.

- 8) To improve revenue collections, the State Government is taking holistic approach to modernizing tax institutions through use of technology and data analytics.
- 9) Application of 'Sevarth' and 'customized Sevarth' has been implemented for government offices and Government aided institutions. This has reduced duplication of posts and has brought the number of sanctioned post under control.
- 10) On the back of limited resource availability and in order to expand developmental activities, it would require keeping revenue expenditure under check.
- 11) Develop mechanism for implementation of state schemes, grant-in-aid received by the Union Government should to be monitored rigorously.
- 12) A procedure of buy-back is being adopted for past loans of high interest rates through open market. This will help in reducing the burden of interest payment.

ii. The use of capital receipts including market borrowing for generating productive assets

Priority is been given for development of infrastructure facilities in the state. Some of these are highlighted below :-

- 1) Through Pradhan Mantri Krishi Sinchai Yojana a loan/assistance has been received for 26 irrigation projects in the State under Accelerated Irrigation Benefit Programme. A loan of Rs. 18,621.58 crore under Long Term Irrigation Fund has been taken from NABARD for State share in view of the increased cost of the projects. Out of these 26 proposed projects, 9 irrigation projects have been completed which has created an additional irrigation capacity of 2,07,367 hectares. Also, a loan of Rs. 10,238.70 crore is being raised through NABARD for 91 projects under Baliraja Jal Sanjiavani Yojana. Out of these 91 projects, 18 projects have been completed and 49,391 hectares of land has been irrigated through it.
- 2) Huge impetus is being given for creation of quality infrastructure in the various cities of the State. The government is undertaking various infrastructure projects including construction of metro network, development of the Trans Harbor Link connecting to New Mumbai, etc. This is expected to have a positive impact on the State's economy along with job creation.
- 3) Government has also sanctioned Rs. 2,000 crore loan to develop basic infrastructure facilities in rural areas (irrigation projects, Roads, Bridges and Jetties etc.), under Rural Infrastructure Development Programmes, through NABARD.

- 4) The construction of Hindu Hridayasamrat Balasaheb Thakre Maharashtra Samruddhi Mahamarg is also one of the ambitious projects being undertaken by the Government.

FORM A-2
(See Rule 7)

Fiscal Policy Strategy Statement

A. Prospects of the State's Economy and Fiscal Policy Overview

- 1) Our objective is to boost economic development along with consistent high growth in revenues and channelizing public expenditure for its optimum utilization in human resource development and infrastructure development. Priority is been given to achieve the Sustainable Development Goals in the State.
- 2) Due to consecutive drought for the past few years and unseasonal rain in some part of states, the farmers of the State have suffered heavy losses. Torrential rain flooding in July –August 2019, in revenue region of Konkan, Pune, Nashik and unseasonal rain as a result of 'Kyaar' and 'Maha' cyclone caused huge loss of human lives/ livestock, damage to properties and destruction of crops. To reduce the impact of the loss caused by these natural calamities, the State government has implemented farm loan waiver and financial assistance schemes as mentioned below:
 - a) Mahatma Jotirao Fule Shetkari Karj Mukti Yojana 2019.
 - b) Farm Loan waive for farmers impacted by floods due torrential rains in July-August 2019 and floods caused by cyclone 'Kyaar' and 'Maha'.
 - c) The Government implemented Chhatrapati Shivaji Maharaj Shetkari Sanman Yojna-2017 to waive off the loan of the debt stressed farmers

These schemes have put additional burden on the State's finances.

- 3) On the industrial front, the Government has introduced Industrial Policy 2019 to boost investment climate by offering various incentives, which will create business conducive environment and attract investors an make the State a Global hub for investment, production and technology. The policy gives special thrust to micro, small and medium enterprises (MSMEs), small industries and start-ups.
- 4) The Government is also working towards promoting and developing renewable energy especially solar energy, in the State. This is expected to reduce the energy subsidy burden on the State finances in the coming years.

- 5) The debt stock of the State and the interest payable on it is being successfully controlled through the debt management office

B. Fiscal policy Strategic Priorities for the ensuing year

1. Tax Policy:

The desirable path to fiscal correction lies through financial empowerment i.e. by expanding the scope and size of revenue flows into the budget. The State needs to focus on streamlining and strengthening existing tax and non-tax collection, Our strategy for revenue augmentation involves improvement in tax administration, facility for revenue buoyancy, and rationalization of tax structure.

- 1.1 Roll out Government Revenue Accounting System in every office to get revenue receipt position on real time basis.
- 1.2 Recover of pending taxes and plugging of revenue leakages.

(2) Expenditure Policy

Maharashtra is a welfare state and thus has a growing expenditure commitment due to increased spending in the social sector. The development programme will yield the expected outcomes only when the executing apparatus is effective and competent. To monitor expenditure, Government is taking following measures:-

- 2.1 The government departments/offices have considerable unspent share of government funds and interest thereon deposited in PLA / Bank accounts. The government is reviewing these unspent amount and the departments have been instructed, to utilize these for the purpose for which it was made available or to be returned to the government.
- 2.2 To receive the installments of grants from the Union Government, the departments need to send the utilization certificates on time.
- 2.3 Funds are being transferred under various schemes directly into beneficiaries bank accounts through DBT (Direct Benefit Transfer) by linking it with Aadhaar.
- 2.4 State Government is putting special emphasis on completing ongoing infrastructure projects within the State within a stipulated time and limiting the unessential expenditure on account of cost escalation.

2.5 Through Public Finance Management System, the State government is receiving timely information of grants received for Central Sponsored Schemes. The system has also been linked to BEAMS which is helping the Union Government to track expenditure on CSS grant up to the last mile.

2.6 Efforts are being made towards redirecting expenditure away from less productive scheme towards improvement of quality of life of people by strengthening social sector.

(3) Government Borrowings, Lending and Investments

Effective and proactive debt management is vital for fiscal management.

3.1. The government can borrow up to 3% of GSDP.

3.2. Percentage of total state borrowings should be within 25% of the state GSDP. In the financial year 2018-19 (actuals), the percentage of debt stock of the State with respect to the State's GSDP was 15.46%. To ensure compliance of this limit in fiscal 2020-21, policy for maintaining financial discipline has been prepared.

3.3 Interest payment to revenue receipts in 2019-20 is pegged at 11.03% as per the revised estimates. In fiscal 2020-21, it is expected to reduce to 10.23%. The State shall be eligible for additional borrowing of 0.25% of GSDP in a given year provided the interest payment are less than or equal to 10% of the revenue receipts in the preceding year (condition that the State has achieved revenue surplus in the preceding year). Therefore, Government will endeavor to reduce the interest payment to revenue receipts within the prescribed limit.

3.4. Market loans are generally taken for 10 years duration. Since 2017-18, options like "Green Shoe", "Reissue", "Buyback" etc. have been availed by the Government for raising loans to control weighted average rate of interest, with the consultation of the Reserve Bank of India.

3.5. Since 2016-17, the State Government has completely stopped borrowing from NSSF and off-budget debts as per recommendation on 14th F.C. This policy will be applied in this year also.

3.6. The State Government in consultation with Reserve Bank of India, invests cash balance in 14 days, 91 days and 182 days Treasury Bills. Appropriate cash management has helped in reducing debt burden of the State.

(4) Contingent and other liabilities

4.1 The accounts and funds of all state government employees under Defined Contributory Pension Scheme have been transferred to National Securities Depository Limited, a central record registration institute. It is proposed to update the accounts of aided institutes, agricultural universities and local self-institutes and to transfer the resultant funds to the central record registration institute at the earliest so that its liability on the government will be reduced in the future.

4.2 It is proposed to reconcile the accounts of government guarantees given to co-operative institutes and other corporations, with the accounts of the lending institutions.

4.3 The State has to extend guarantee to various institutions for development and welfare work

C. Rationale for policy changes

The following factors have caused to change policy of the state

1. State pay revision Committee's recommendations;
2. Increased instances of natural calamities;
3. Waiving off loans of farmers
4. Change in share in tax devolution as per 15th Finance Commission

Apart from it, the department of Water Resources, vide Government Resolution Dt-17.11.2016 had decided that irrigation & Lift-irrigation water taxes collected under large, medium and small projects shall be deposited with the concerned corporations and 60% of Lift-irrigation water taxes will be pooled in state-level irrigation Fund. For establishment expenses, Government grant is being provided and directions were issued for reimbursing Govt. @40% in year 2017-18, @60% in 2018-19, @80% in 2019-20 and @100% in 2020-21.

However, vide Government Resolution dt 3rd September,2019 its been decided to reimburse @ 25 % to Government. Further, its decided that Lift irrigation water tax be utilized towards 81% of electricity bills of pumped water schemes and rest be allocated as per GR dt 17.11.2016. This will result in reduction of state revenue.

D. Policy Evaluation

The state aspires to grow steadily and believes that growth in infrastructure, agriculture and industry sector will be the chief drivers of GSDP.

Despite the increase in committed expenditure, the State government will ensure that public investment in priority work like infrastructure, agriculture, health, water supply, sanitation, education and other aspect of the human development is not curtailed.

DISCLOSURES

See Rule 8(1) (a)

There are no significant changes in Accounting Standards, Policies and Practices in the year 2019-2020.

Form B-1

(See Rule 8 (1) (b))

TAX REVENUES RAISED BUT NOT REALISED (PRINCIPAL TAXES) (2018-19)

Major Head	Description	Amount under dispute					Amount not under dispute					GRAND TOTAL (7+12)
		Over 1 year but less than 2 years	2 years and above but less than 5 years	5 years and above but less than 10 years	10 years and above	TOTAL (3 to 6)	Over 1 year but less than 2 years	2 years and above but less than 5 years	5 years and above but less than 10 years	10 years and above	TOTAL (8 to 11)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0028	Taxes on Professions, Trades and Employment	3.85	1.12	2.64	0.96	8.57	13.67	1.71	1.67	1.77	18.82	27.39
0040	Sales Tax/VAT including taxes on Motor Spirits and Lubricants	19083.11	18912.37	5917.54	10718.65	54631.67	9967.96	5696.16	1866.74	3485.77	21016.63	75648.30
0040	Central Sales Tax	7077.51	5158.75	2311.63	2105.84	16653.73	3543.34	1479.76	397.00	692.27	6112.37	22766.10
0045	Luxury Tax	45.25	1.68	0.18	5.47	52.58	14.80	1.40	0.67	1.18	18.05	70.63
0042	Entry Tax	349.96	272.46	116.02	217.68	956.12	3.56	0.70	0.22	1.14	5.62	961.74
0029	Land Revenue	620.65	112.39	508.22	118.18	1359.44	25.62	37.35	27.63	129.89	220.49	1579.93
0030	Stamps and Registration Fees	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
0045	Entertainment Tax	8.27	4.15	9.70	52.22	74.34	33.06	23.95	12.56	1.72	71.29	145.63
0853	Minor Minerals, etc.	45.43	275.22	42.86	9.21	372.72	42.30	290.08	120.02	6.56	458.96	831.68
0853	Major Minerals	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
0039	State Excise	1.09	24.93	0.29	1.76	28.07	0.50	0.29	0.05	0.42	1.26	29.33
0041	Taxes on Vehicles	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	81.58	78.47	16.84	39.40	216.29	216.29
0042	Taxes on Goods and Passengers	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1060.55	0.00	1060.55	1060.55
0043	Electricity Duties	0.00	0.00	0.00	588.95	588.95	0.00	0.18	0.00	0.00	0.18	589.13
0006	State goods and services tax	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Total	27235.12	24763.07	8909.08	13818.92	74726.19	13726.39	7610.05	3503.95	4360.12	29200.51	103926.70

Note :- The outstanding amount pertains to the end March figures for the previous year.

FORM B-2

[See Rule 8 (1)(b)]

ARREARS OF NON-TAX REVENUE (2018-19)

(Rs. In Crore)

Major Head	Description	Less than one year	One year and above but less than two years	Two years and above but less than five years	Five years and above	Total
1	2	3	4	5	6	7
	(A) Interest Receipts, Dividends and Profits	54.21	99.69	183.17	869.00	1,206.07
0049	(i) Interest Receipts	54.21	99.69	183.17	869.00	1,206.07
0050	(ii) Dividends and Profit	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	(B) General Services	76.57	70.53	282.56	428.85	858.51
0055	(i) Police Receipts	30.80	47.08	250.91	357.48	686.27
0056	(ii) Jail Receipts	3.70	3.50	4.06	8.47	19.73
0058	iii) Stationary & Printing	42.05	19.93	27.35	62.45	151.78
0059	(iv) Public Works	0.02	0.02	0.24	0.45	0.73
	(C) Economic Services	107.89	203.07	364.64	1,567.51	2,243.11
0853	(i) Royalty Receipts	1.47	48.45	2.95	24.43	77.30
0404	(ii) Dairy Development	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
0406	(iii) Forestry and Wild Life	0.09	0.58	0.67	1.16	2.50
0700 0701 0702	(iv) Major, Medium & Minor Irrigation	98.41	144.91	344.55	1359.73	1,947.60
0425	(v) Co-operation & Marketing	7.92	9.13	16.47	182.19	215.71
	(D) Other Receipts (Social Services)	0.02	0.00	0.09	0.00	0.11
230	Labour and Employment	0.02	0.00	0.09	0.00	0.11
Total		238.69	373.29	830.46	2865.36	4307.80

FORM B-3

{See Rule 8(1) (c)}

Guarantees given by the Government

Sr. No.	Name of the Department	Outstanding at the beginning of the previous year 2018-2019	Additions during the year 2018-2019		Deletions (other than invoked) in the year 2018-2019	Invoked during the year 2018-2019		Outstanding at the end of the year 2018-2019	Total guarantee entries at the end of 2018-2019	Guarantee commission or fee	
			4 a	4 b		Discharged	Not Discharged			Receivable	Received
1	2	3	4 a	4 b	5	6	7	8	9	10	11
1	Industry, Energy & Labour Department (Industry)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0		
2	* Social Justice and Special Assistance department	267.75	325.00	5.93	51.97	0.00	*20.26	546.71	22		
3	V.J.N.T., O.B.C. & S.B.C. Welfare Dept	142.01	0.00	1.42	40.40	0.00	0.00	103.03	8		
4	Urban Development Department	19170.27	0.00	0.00	38.57	0.00	0.00	19131.70	16		
5	Industry, Energy & Labour Department (Energy)	0.13	0.00	0.00	0.13	0.00	0.00	0.00	24		
6	Water Resources Department	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0	1615.80	9.51
7	Public Works Department	1157.15	0.00	0.00	352.50	0.00	0.00	804.65	5		
8	Tribal Development Department	24.63	0.00	0.88	0.59	0.00	0.00	24.92	1		
9	Co-operation, Marketing & Textile Department	5272.57	660.00	30.52	1847.63	174.00	0.00	3941.46	265		
10	Water Supply & Sanitation	504.64	0.00	0.00	13.05	0.00	0.00	491.59	159		
11	Minority Development Department	38.67	0.00	0.00	4.79	0.00	0.00	33.88	3		
12	Planning Department	79.90	0.00	0.00	22.98	0.00	0.00	56.92	2		
	TOTAL	26657.72	985.00	38.75	2372.61	174.00	20.26	25134.86	505	1615.80	9.51

Note :- 1. Information based on the figures made available by the concerned administrative deptts and with finance department.

2. Amount due to interest are shown in the column no. 4 b

* 3. The Guarantee of Maharashtra State Co-Op.Hsg.Fin.Corp.ltd's was invoked during the year 2013-2014.

4. Maharashtra State Co-operative Bank has invoked the guarantee on loans of Rs.2322.17 crores given to the co-operative sugar factories, spinning mills and Agricultural processing Agency. The bank has filed petition in the Hon. Supreme Court of India. A Claims Committee is formed on the Directions of the Hon. Court. The Claims Committee has found payable the amount of Rs. 1049.41 crore to the bank. Out of which Rs 74 crore paid by Co-operation Dept. vide G.R date 04/05/2018 and Rs.100 crore paid vide G.R 30/03/2019

FORM B-4
[See Rule 8(1)(d)]

Statement on the Number of Employees and Salary Expenditure (2018-19)

Category of Employees	Number of Employees	Salary Expenditure (Rs. in Crore)
1	2	3
A) Government	543807	28802.22
B) Government Aided Institutions	792365	48137.86
C) Public Sector Units	221162	13007.92
TOTAL (A+B+C)	1557334	89948.00

Note :- 1) The above information pertains to the end March figure for the previous year

2) Figures are provisional.

FORM B-5

[See Rule 8(1)(e)]

Statement of Government Expenditure

(Rs.in crore)

Object Head	Object of Expenditure	Previous Year Actuals (2018-2019)	Current Year RE (2019-20)	Ensuing Year BE (2020-21)
1	2	3	4	5
1	Salaries	28802.22	39946.54	47024.68
2	Wages	3266.39	4999.05	2527.72
3	Overtime Allowance	26.61	37.19	34.43
4	Pensionary Charges.	26544.73	35947.42	38467.17
5	Rewards	83.75	92.71	120.50
6	Telephone, Elect.& Water Charges	463.59	545.62	543.56
10	Contractual Ser	110.50	273.29	412.33
11	Domestic Travel Expenses	323.05	333.94	479.56
12	Foreign Travel Expenses	0.58	3.24	4.41
13	Office Expenses.	1485.67	4050.35	2430.04
14	Rent/rates and taxes.	332.64	384.80	411.39
15	Royalty	0.00	0.00	0.00
16	Publications	26.96	33.01	29.19
17	Computer Expenses.	296.99	445.61	654.81
18	Off-Day Compensation	37.16	41.04	51.54
19	Diet Charges	2256.55	2381.94	1878.12
20	Other Administrative Expenses.	115.96	330.73	345.91
21	Supplies and Materials.	6040.24	8438.39	10760.34
22	Arms and Ammunition.	30.44	51.85	78.17
24	Petrol,Oil,Lubricants	199.99	212.29	301.86
25	Clothing and Tents.	115.87	149.82	188.99
26	Advertising and Publicity.	191.49	285.35	532.15
27	Minor Works	4551.66	5585.03	5087.02
28	Professional Services.	242.37	345.40	501.98
29	Purchase of milk etc.	812.59	265.20	189.14
30	Other contractual Service	68.19	60.20	124.28
31	Grants-in-aid(non -salary)	71161.65	86903.80	95667.07
32	Contributions (Non Salary)	2684.03	2959.62	3891.32
33	Subsidies(non-salary)	27397.78	44500.44	31519.85
34	Scholarships/Stipend.	5008.06	6548.11	6063.96
35	Capital Investment	456.83	918.59	1556.25
36	Grants-in-aid (salary)	48137.86	62806.61	67920.57
41	Secret Service Expenditure.	23.12	20.61	23.21
42	Lump-sum Provision.	0.00	0.01	7165.52
43	Suspense	-0.01	0.00	0.00
45	Interest	34603.35	34670.94	36136.50
50	Other Charges.	6357.54	8089.01	9327.02
51	Motor Vehicles	96.13	167.09	185.65
52	Machinery and Equipment.	817.62	1349.45	1395.49
53	Major Works.	18117.78	26041.85	21651.08
54	Investments	11834.36	13146.26	12061.05
55	Loans and Advances.	5345.29	7145.68	6292.98
56	Re-Payment of loans	25116.50	26134.48	29700.29
57	Livestock	4.06	4.37	5.18
60	Other Capital Expenditure	15.00	50.73	65.63
63	Inter-Account Transfer.	5747.27	6935.76	6813.88
64	Write-off Losses	0.00	0.00	0.00
72	Repairs & maintance	20.00	11.12	14.92
	Grand total	339370.40	433644.53	450636.70
70	Deduct Recoveries.	10638.02	16723.18	16551.90
	Net Total	328732.38	416921.35	434084.80

FORM B-6

[See Rule 8 (1) (f)]

Components of Government Liabilities

(Rs. in crore)

No.	Category	Outstanding amount at beginning of the year		Raised during the Fiscal Year		Repayment/ Redemption during the Fiscal Year		Outstanding amount at the end of the Year		Remarks
		Previous Year Actuals (2018-19)	Current Year RE (2019-20)	Previous Year Actuals (2018-19)	Current Year RE (2019-20)	Previous Year Actuals (2018-19)	Current Year RE (2019-20)	Previous Year Actuals (2018-19)	Current Year RE (2019-20)	
{1}	{2}	{3}	{4}	{5}	{6}	{7}	{8}	{9}	{10}	{11}
1	Loans from Centre	7086.93	6499.58	338.93	500.00	926.28	1232.52	6499.58	5767.06	
2	Special Securities issued to the NSSF	65444.99	60135.53	0.00	0.00	5309.46	5380.71	60135.53	54754.82	
3	Borrowing from Financial Institution/Banks	8241.32	11940.47	4817.97	5381.93	1118.82	970.41	11940.47	16351.99	
4	Market Borrowing	253339.57	256445.96	20868.32	66000.00	17761.93	15500.84	256445.96	306945.12	
5	Ways and Means/ OD from RBI	0.00	0.00	0.00	3050.00	0.00	3050.00	0.00	0.00	
6	Provident Funds, etc	25191.95	25683.70	4869.26	6371.00	4377.51	4812.00	25683.70	27242.70	
7	Reserve Deposits	43047.32	46396.22	14843.75	26360.00	11494.85	19850.00	46396.22	52906.22	
8	Off - Budget Borrowings	50.50	50.50	0.00	0.00	0.00	0.00	50.50	50.50	
9	Other Liabilities	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
	Total	402402.58	407151.96	45738.23	107662.93	40988.85	50796.48	407151.96	464018.41	

FORM B-7

[See Rule 8 (1) (g)]

Miscellaneous Liabilities Outstanding

(Rs. In crore)

Name of Department	Outstanding Amount at the end of year 2018-19
1	2
A: Major works, contracts and supplies	16078.79
B: Arrears of grants payable to various institutions including Panchayat Raj)	0.00

Only Major Works and Contracts above Rs.one crore each

Form B 8 [See Rule 8 (1) (h)] Quality of Investments Based on Outcomes (Expenditure)							
Sr. No.	Sector	Indicator	Description of Units	Total amount spent in year 2018-19 (Rs. In lakhs)	Total Units in year 2018-19	Amount Per Unit in year 2018-19	Remarks
1	2	3	4	5	6	7	8
9	Roads (P.W.D)	Amount spent per unit of Roads	Rs (Lakhs) / Lane kilometers	177735.43	3733.29 Lane km	Rs 47.61 Lakhs/ Lane kilometers	
		Asphalting : New Construction		*28.94	*37.03 Lane kms	*Rs 0.782 Lakhs/ Lane kilometers	
		Asphalting: Black Topping only		298707.32	8186.95 Lane km	Rs 36.49 Lakhs/ Lane kilometers	
		Water-bound macadam		*8.64	*0.182 Lane km	*Rs 47.47 Lakhs/ Lane kilometers	
		Cement concrete		4940.70	134.33 Lane km	Rs 36.78 Lakhs/ Lane kilometers	
10				*59.59	*83 Lane km	*Rs 0.7179 Lakhs/ Lane kilometers	
				25546.72	1434.44 Lane km	Rs 17.81 Lakhs/ Lane kilometers	
11				*4.98157	*0.4141 Lane km	*Rs12.02871 Lakhs/ Lane kilometers	
12	Buildings (P.W.D)	Amount spent per unit new building area made usable	Rs / Sq .mt	16985.24	75489.95 sq.mt	22500 Rs.per sq.mt	Additional water storage created in million metre cube
				*1632.93	*22768.88 sq.mt	*0.07171 Rs.per sq.mt	
13	Irrigation (water resource department)	Amount spent per unit of additional water storage created	Rs (Lakhs) / million meter cube	654060	288.399 Mm3	2268 Lakhs/Mm3	Command area increased in hectares
14		Amount spent per unit increase in command area	Rs (Lakhs) / hectares	968954	196576 hectares	5 Lakhs / hectares	
15	Watersheds (Soil & Water Conservation Dep)	Amount spent per unit on watersheds completed	Rs / watershed completed	43347.45	5335 watersheds	8.12 Lakhs/watershed	
				*571.02547	*179 watersheds	*3.191 Lakhs/watershed	
16		Amount spent per unit on watersheds in progress since 1992	Rs./ watersheds work in progress	817121.45	17582 watersheds	46.47 Lakhs/watershed	
17	Power (Energy Dep)	Power Generated	Rs / unit Generated	2254979.00	48784 Mill. Units	4.62/unit	
18		Power Purchased	Rs / unit Purchased	6367691.91	137168.3 Mill. Units	6.98/unit	
19		Power Billed	Rs / unit Billed	9405474.22	159305.00 Mill. Units	5.00/unit	
20		Percentage collection	% collected of that billed	75143.31 collection (In cr.)	78136.6 Demand (In cr.)	96.17%	
*This figures Forest department							

Form B- 9

[See Rule 8(1) (i)]

Quality of investments based on outcomes (Revenue)
(Revenue collection from select sections)

Sr.No.	Sector	Indicator Revenue Collected	Description of Units	Total Amount Collected In Year (2018-19) (Rs.in crores)	Unit In Year 2018-19	Revenue Collected Per Unit In Year 2018-19	Remarks
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Forestry	From forest area	Revenue collected per hectares of forest area	312.05	6185100 hec	Rs. 505/-per Hectare	
2	Sales Tax	From Sales Tax	100 x revenue collected as a % of GSDP	117815.24	GSDP at current prices (RS.in crores)	4.47 % of GSDP	
3	Professional Tax	From Professional Tax	100 x revenue collected as a % of GSDP	2506.82		0.10 % of GSDP	
4	Tax on Goods and passenger	From Tax on Goods and passenger	100 x revenue collected as a % of GSDP	827.83		0.03 % of GSDP	
5	Electricity Duty	From Electricity Duty	100 x revenue collected as a % of GSDP	11789.62		0.45 % of GSDP	
6	Excise Duty	From Excise Duty	100 x revenue collected as a % of GSDP	15320.90		0.58 % of GSDP	
7	Stamps and Registration	From Stamps and Registration	100 x revenue collected as a % of GSDP	28545.05		1.08 % of GSDP	
8	Taxes on vehicles	i) From Light weight motor vehicles	100 x revenue collected as a % of GSDP	2772.07		0.11 % of GSDP	
9		(ii) From Heavy weight motor vehicles		5900.54		0.22 % of GSDP	
10	State goods and services tax	From SGST Tax	99 x revenue collected as a % of GSDP	82352.32		3.13 % of GSDP	

Note : GSDP for 2018-19 at current prices is Rs. 26,32,792 crores based on estimated figures received from Directorate of Economics & Statistics.

Form B- 10
[See Rule 8(1) (i)]
Revenue Foregone

(Rs.in crore)

Sr.No	Department	Name of the Scheme	Total Amount of Revenue Foregone in (2018-19) Financial year	Remarks
1	2	3	4	5
1	revenue & forest (Revenue)	Entertainment Tax	0.58	tax exemption
		revenue tax rebate	13.26	tax exemption
		Agriculture tax (land Revenue)(General land revenue non agriculture tax, zila parishad tax, gram panchayat tax)	9.31	Land Revenue exemption
	Total		23.15	
2	Industry,Energy & Labour(Energy)	Maharashtra Electricity Duty Act,1958	1618.33	Electricity Duty exemption / adjustment towards refunds
		Total		1618.33
3	Home (Transport)	Waiver of interest on the bare tax amt paid under section 8(A)(4)of Mumbai Motor vehicle Tax Act 1958	0.01	interest exemption
		Forgone Tax & Interest due to non-use cases under section 3(3) of Mumbai Motor Vehicle Tax Act 1958	0.22	Tax & Interest exemption
		Total		0.23
4	revenue & forest (Stamp duty & Registration)	Tourism policy	18.42	Stamp duty exemption
		Special Township sector	97.94	Stamp duty exemption
		Slum develeopment	3.82	Stamp duty exemption
		Educational sector	2.05	Stamp duty exemption
		Agriculture credit policy	0.59	Stamp duty exemption
		Housing policy	6.71	Stamp duty exemption
		Co-operative sector	6.61	Stamp duty exemption
		Industry policy	28.35	Stamp duty exemption
		IT park/ Biotechnology sector	24.63	Stamp duty exemption
		Local body	4.57	Stamp duty exemption
		Special Economic Zone	0.00	Stamp duty exemption
		Social welfare policy	0.30	Stamp duty exemption
		Other miscellaneous policies	23.48	Stamp duty exemption
		Smruddhi Mahamarg	41.27	Stamp duty exemption
		Total		258.74
Total (1+2+3+4)			1900.45	